

Kiintiöpakolaisena Jyväskylässä

Kiintiöpakolaisten kokemuksia heille suunnatuista palveluista Jyväskylässä

Hanna Vainikainen

Opinnäytetyö
Marraskuu 2011

Kuntoutusohjauksen- ja suunnittelun koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Tekijä(t) VAINIKAINEN, Hanna	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 14.11.2011
	Sivumäärä 59	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi KIINTIÖPAKOLAISENA JYVÄSKYLÄSSÄ – Kiintiöpakolaisten kokemuksia heille suunnatuista palveluista Jyväskylässä		
Koulutusohjelma Kuntoutusohjauksen ja –suunnittelun koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) KARAPALO, Teppo		
Toimeksiantaja(t) Jyväskylän kaupungin Maahanmuuttajapalvelut		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoitus oli tutkia Jyväskylään tulleiden kiintiöpakolaisten kokemuksia sosiaali- ja terveys- ja maahanmuuttajapalveluiden käytöstä. Lisäksi opinnäytetyön tarkoitus oli tutkia pakolaisten kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan palveluiden avulla. Tavoitteena tutkimuksella oli nostaa pakolaisen ääni kuuluviin palveluiden käyttäjänä ja tätä kautta edistää palveluiden kehittämistä entistä pakolaislähtöisempään suuntaan.</p> <p>Tutkimusta varten haastateltiin viittä vapaaehtoista kiintiöpakolaisena Jyväskylään tullutta henkilöä. Haastattelut nauhoitettiin, litteroitiin ja analysoitiin sisällönanalyysin menetelmin.</p> <p>Tutkimustulokset osoittavat, että maahanmuuttajapalveluiden työntekijät olivat merkittävässä roolissa pakolaisten elämässä heidän asettuessa Suomeen asumaan. Pakolaiset kokivat saavansa palvelua silloin kun sitä he tarvitsivat, mutta monikulttuurista ymmärrystä kaivattiin lisää. Monikulttuurisuuden tuntemista kaivattiin enemmän niiden taholta, jotka olivat muuttaneet Jyväskylään suoraan kotimaastaan, kun taas ensin toisiin kaupunkeihin asettuneet tai perheen yhdistämisen kautta tulleet eivät esittäneet edellä mainittua toivetta. Lisäksi tutkimus osoitti, että yksistään yhteiskunnan tarjoamat palvelut eivät auta pakolaista tai maahanmuuttajaa kotoutumaan, vaan siihen vaaditaan myös suomen kielen osaamista ja sosiaalisia kontakteja kantaväestöön.</p> <p>Yhteenvedona voidaan todeta, että uusitun kotouttamislain myötä pyrkimys maahanmuuttajien ja kantaväestön väliseen integraatioon vaaditaan paitsi maahanmuuttajalta sopeutumisvalmiutta, myös kantaväestön suhtautumista heihin tasavertaisina Suomen kansalaisina.</p>		
Avainsanat (asiasanat) kiintiöpakolainen, sosiaali- ja terveyspalvelut, maahanmuuttajapalvelut, kotoutuminen		
Muut tiedot		

Author(s) VAINIKAINEN, Hanna	Type of publication Bachelor's / Master's Thesis	Date 14.11.2011
	Pages 59	Language Finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication (X)
Title As a quota refugee in Jyväskylä - refugees' experiences of using refugee-oriented services		
Degree Programme in Rehabilitation Counselling		
Tutor(s) KARAPALO, Teppo		
Assigned by Jyväskylä City Immigrant Services		
Abstract <p>The purpose of this bachelor's thesis was to investigate how the refugees coming to Jyväskylä have experienced the use of social, health and immigrant service system. This study also investigated refugees' adjustment to the Finnish society. The aim of this study was to raise the refugees' voices and thus help the Immigrant Services to promote the development of their services more to a refugee-oriented direction.</p> <p>Five volunteers, who had moved to Finland as quota refugees, were interviewed about their experiences. The interviews were recorded, transcribed and analysed by using content analysis.</p> <p>The results showed that the social workers and counsellors of the Jyväskylä Immigrant Services were in a significant role in the refugees' lives when adjusting to a new society. The services were at most times available when needed, but at times more multicultural understanding would have been needed. However, multicultural understanding was an issue to those who had come to Jyväskylä directly from their home country but not to those who had already lived in another city before moving to Jyväskylä or arrived in Finland through family reunification. Furthermore, the study also showed that it was not only the most essential services that helped the refugees to adjust to Finland, but that they also required more social contacts with native Finns and knowledge of the Finnish language.</p> <p>In conclusion, the new law of social integration requires not only refugees and immigrants to adapt to the rules of the new society but also native Finns to meet them as equal citizens of Finland.</p>		
Keywords quota refugee, health and social services, immigrant services, adjustment		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	3
2 PAKOLAISUUS.....	5
2.1 Käsitteet.....	5
2.2 Suomen historiaa pakolaisten vastaanottajana	7
2.3 Pakolaisena vieraassa maassa.....	8
3 PAKOLAISTEN VALINTA	10
3.1 Suomen kiintiöpakolaiset.....	10
3.2 YK:n pakolaisjärjestö UNHCR.....	11
4 LAINSÄÄDÄNTÖÄ	12
5 PAKOLAISTEN KUNTIIN SIJOITTAMINEN.....	14
5.1 Kuntien valta ja vastuu	14
5.2 Tilastoja	16
5.3 HAAPA-hanke.....	18
6 JYVÄSKYLÄN KAUPUNGIN PALVELUVERKKO	19
6.1 Pakolaisten oikeudet palveluihin.....	19
6.2 Maahanmuuttajapalvelut.....	20
6.3 Kela.....	21
6.4 ELY-keskus.....	21
6.5 Työ- ja elinkeinotoimisto.....	22
6.6 PALAPELI 2 –projekti.....	22
7 PAKOLAISENA JYVÄSKYLÄSSÄ	23
7.1 Sosiaalityön prosessi	23
7.2 Erityisen tuen tarpeessa olevat.....	26
7.3 Psykologi.....	27
7.4 Tukinainen	28

	2
7.5 Kriisikeskus Mobile.....	29
8 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA ONGELMAT.....	29
9 AINEISTO JA MENETELMÄT	30
9.1 Kohderyhmä	30
9.2 Tutkimuksen toteutus	31
10 TULOKSET	34
10.1 Mitä sosiaali- ja terveystalvcluja haastateltava on käyttänyt ja kuinka paljon	34
10.2 Mistä haastateltava on saanut palveluista tietoa ja miten hän on kokenut palveluiden laadun ja saatavuuden.....	35
10.3 Kuinka palvelut ovat auttaneet häntä kotoutumaan Suomeen.....	37
11 POHDINTA	39
11.1 Pohdinta tutkimuskysymysten valossa	39
11.2 Pakolaisten tasavertaisuuden ja yhteiskuntaan osallisuuden vahvistaminen ..	42
11.3 Tutkimuksen eettisyys	47
11.4 Luotettavuus ja pätevyys	49
11.5 Kuntoutuksen ohjaajan näkökulma	51
12 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSAIHEET	53
LÄHTEET	54
LIITTEET.....	59
Liite 1 Salassapitosopimus.....	59

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Pakolaisten vastaanotto ELY-keskuksittain.....	17
--	----

1 JOHDANTO

Pakolainen on henkilö, joka on paennut kotimaastaan, koska hänellä on perusteltu syy pelätä joutuvansa vainotuksi rotunsa, etnisen taustansa, uskontonsa, kansallisuutensa tai poliittisen käsityksensä takia tai sen takia, että hän kuuluu tiettyyn yhteiskuntaryhmään, ja joka oleskelee sen maan ulkopuolella, jonka kansalainen hän on, ja joka mainitun uhan vuoksi ei voi tai halua palata takaisin.

Tämän määritelmän pakolaisesta esittää vuoden 1951 sopimus pakolaisten oikeudellisesta asemasta. (Pakolaiset. N.d.)

YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n mukaan maailman pakolaisista 80 prosenttia asuu köyhissä kehitysmaissa. Eniten heitä on Pakistanissa, Iranissa ja Syyriassa. Konfliktien ja vainon vuoksi pakoon joutuneita ihmisiä vuoden 2010 lopulla oli lähes 44 miljoonaa; näistä 15 miljoonaa on paennut kotimaansa ulkopuolelle, 27,5 miljoonaa on paennut maansisäisesti ja turvapaikanhakijoita on 850 000. (Maailman pakolaistilanne. N.d.)

Suomessa pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanotto on suhteellisen uusi ilmiö. Pakolaisuus käsitteenä on tullut tutuksi suomalaisille pääosin suurten somalipakolaisryhmien saapuessa maahan 1990-luvun alussa. Pakolaisena Suomeen muuttaneita vuosien 1973-2010 välillä on yhteensä 37 587 henkilöä. (Suomi. Suomen pakolaisapu. N.d.)

Jyväskylän kaupunki teki kiintiöpakolaisten vastaanottosopimuksen ensimmäisten kuntien joukossa vuonna 1990. Vastaanottosopimukseen kuuluu vii-

denkymmenen kiintiöpakolaisen vastaanotto kaupunkiin perheenjäsenineen.
(Pakolaisten vastaanotto Jyväskylässä. N.d.)

Tämä opinnäytetyö tehtiin Jyväskylän kaupungin maahanmuuttajapalveluille. Opinnäytetyön tarkoitus oli kartoittaa kaupungin tarjoamia sosiaali- ja terveyspalveluja sekä mahdollisia erityispalveluja Jyväskylän kiintiöpakolaisille. Jyväskylän kaupungin maahanmuuttajapalveluiden johtaja Heljä Siitari kertoo haastattelussaan (2011) kaupungin teettäneen asiakkaillaan aikaisemminkin lomakekyselyitä, mutta ne jäävät usein puutteellisiksi ja epäluotettaviksi siitä syystä, että asiakkaiden on vaikea antaa kriittistä palautetta työntekijälle, jonka kanssa on asioinut edelliset kolme vuotta. Siitarin mukaan asiakkaat kokevat itsensä riippuvaisiksi työntekijöistä, joten heidän on tämän vuoksi vaikea arvioida tai arvostella työntekijää. (Siitari 2011.)

Opinnäytetyössä selvitettiin kiintiöpakolaisten omia kokemuksia palveluista; kuinka he ovat kokeneet palvelut ja ovatko he kokeneet saaneensa tarpeeksi tietoa palveluverkosta, mistä muualta he ovat saaneet tietoa ja mille palveluille olisi tarvetta ja miten palvelut ovat auttaneet heitä kotoutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Lisäksi pyrittiin ideoimaan mitä ja miten palveluja voitaisiin edelleen kehittää.

2 PAKOLAISUUS

2.1 Käsitteet

Maahanmuuton ollessa vielä suhteellisen tuore ilmiö Suomessa, pidetään siihen liittyviä termejä ja käsitteitä vielä hieman epäselvinä. Epäselvyyttä lisää sanojen kääntäminen suoraan muista kielistä. (Mitä sanaa käytän? N.d.)

Sana maahanmuuttaja tarkoittaa henkilöä, joka muuttaa maasta toiseen. Maahanmuuttajatermi on yleiskäsite, ja se koskee kaikkia eri perusteilla maasta toiseen muuttavia henkilöitä. (Sanasto. N.d.) Maahanmuuttajakäsitettä on kritisoitu siitä, että se sisältää ajatuksen henkilön ikuisesta maahanmuuttajuudesta. Asuttuaan maassa monia vuosia saattaa henkilö itse kokea olevansa kyseisen maan kansalainen sekä osa uuden maansa yhteiskuntaa. (Mitä sanaa käytän? N.d.)

Pakolainen tarkoittaa henkilöä, joka on paennut kotimaastaan sota, levottomuuksia ja ihmisoikeusrikkomuksia, tai hän on joutunut jättämään kotimaansa, koska hänellä on perusteltu syy joutua vainon kohteeksi alkuperänsä, kansallisuutensa, uskontonsa, yhteiskunnallisen ryhmänsä tai poliittisen mielipiteensä vuoksi. Pakolaiselle on myönnetty kansainvälistä suojelua kotimaansa ulkopuolella. (Käsitteitä. N.d.) Pakolaisstatuksella maahan muuttanutta henkilöä voidaan täten kutsua myös maahanmuuttajaksi. Tärkeää on kuitenkin kunnioittaa sitä, kuinka henkilö toivoo itse itseään kutsuttavan ja millaiseksi hän oman identiteettinsä kokee. (Mitä sanaa käytän. Nd.)

Kiintiöpakolainen tarkoittaa pakolaisia, joita valitaan tietty määrä suoraan esimerkiksi pakolaisleireiltä. Henkilöt valitaan pitkälti YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n kautta, ja valitut saavat Suomeen tultuaan pakolaisstatuksen. (Käsitteitä. N.d.)

Turvapaikanhakijalla tarkoitetaan henkilöä, joka hakee turvaa vieraasta valtiosta. Turvapaikanhakijan on mahdollista saada pakolaisstatus, joka on perusteltu henkilökohtaisella vainolla tai hän voi saada oleskeluluvan toissijaisen suojelun perusteella epäinhimillisen uhan nojalla kotimaassaan. Turvapaikanhakija voi hakea turvapaikkaa Suomen rajalla tai maahantulonsa jälkeen poliisilta. (Käsitteitä. N.d.)

Käsitteiden avulla pyritään selkeyttämään tutkimuksen sisältöä ja hahmottamaan asioita yleisellä ja teoreettisella tasolla. (Keskeiset käsitteet. N.d.) Maahanmuuttajiin liittyviä käsitteitä on kuitenkin kritisoitu siitä, että niiden katsotaan korostavan erilaisuutta ja luovan ulkopuolisuuden tunnetta Suomeen tulijoiden ja kantaväestön välillä. On silti huomion arvoinen asia muistaa, ettei itse sana välttämättä ole ongelma, vaan sen käyttö; joissain tilanteissa on henkilön edun mukaista mainita maahanmuuttajatausta, kun taas joissakin tilanteissa asialla ei ole merkitystä. (Mitä sanaa käytän? N.d.)

Kotoutumisella halutaan viestittää pyrkimyksestä tarjota vieraasta maasta muuttavalle henkilölle edellytykset tuntea olonsa kotoisaksi suomalaisessa yhteiskunnassa. (Pakolaisten huollosta maahanmuuttajien kotouttamiseen 2007.) Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan itselleen hankkimia tietoja ja taitoja, jotka auttavat häntä selviämään Suomessa ja osallistumaan työelämään ja yhteiskunnan toimintaan. (Kotoutuminen. N.d)

Maahanmuuttajien kotouttamisesta vastaa sisäasiainministeriö.

Kotouttamisen tavoitteena on maahanmuuttajan osallistuminen suomalaiseen yhteiskuntaan samalla tavoin kuin muutkin maassa asuvat. (Kotouttaminen 2011.) Kotouttamistoimenpiteiden pyrkimyksenä on taata maahanmuuttajalle tasavertainen yhteiskunnallinen, kulttuurinen ja sosiaalinen osallistuminen. Kotouttamistoimenpiteet tarkoittavat käytännössä esimerkiksi suomen kielen opetusta ja työllistämishankkeita. (Pakolaisten huollosta maahanmuuttajien kotouttamiseen 2007.)

Tässä opinnäytetyössä käsitellyt asiat maahanmuuttoon liittyen koskevat kaikki nimenomaan kiintiöpakolaisia. Usein kiintiöpakolaisille suunnatut palvelut kuuluvat laajemman palveluverkon sisään, joka käsittää kaikki vieraasta maasta muuttavien henkilöiden asiat yhteisesti maahanmuuttaja-asioina. Tästä johtuen työssä esiintyy muun muassa seuraavia sanoja: maahanmuuttaja, pakolainen ja asiakas. Näillä kaikilla on kuitenkin viitattu kiintiöpakolaiseen.

2.2 Suomen historiaa pakolaisten vastaanottajana

Suomen pakolaishistoria alkaa vuodelta 1922, jolloin Suomessa oli 33 500 Venäjän pakolaista. Nämä pakolaiset tulivat Suomeen Venäjän vallankumouksen jälkeen ja sitä pidetään mittavimpana pakolaisaaltona Suomen historiassa. Myöhemmin sotien jälkeen Suomeen virtasi siirtoväkeä, joista huolehtiminen oli Suomen vastuulla. (Räty 2002, 32-33.)

1900-luvun alkupuolen jälkeen pakolaisia on tullut Suomeen pieniä määriä. 1970-luku toi tullessaan ryhmän chileläisiä pakolaisia Chilen presidentti

Allenden vallansyöksyn jälkeen. Chileläisten jälkeen seuraava pakolaisaalto oli Vietnamista venepakolaisiksi kutsuttu ryhmä. Venepakolaisnimitys johtui vietnamilaisten paettua pienillä veneillä sotaa naapurivaltioihin, jossa heitä varten perustettiin pakolaisleirejä. Vietnamin pakolaisia alettiin sijoittaa myöhemmin kolmansiin maihin, jolloin heitä saapui myös Suomeen. (Mts. 33.)

1970-1980-lukujen pakolaiset olivat pääosin kiintiöpakolaisia. Vuoteen 2000 mennessä pakolaisina maahan tulleita ihmisiä oli noin 18 800 henkeä. Vuonna 1989 turvapaikanhakijoiden määrä lisääntyi äkisti, joista suurin osa oli somalialaisia. Turvapaikanhakijoiden määrän ollessa yli 3000 vuonna 1999 annettiin suurimmalle osalle kielteinen päätös. Hakijat olivat tällöin pääosin Itä-Euroopan alueelta. (Mts. 33-34.)

Ensimmäiset somalit pakenivat Suomeen Venäjältä, jonne he olivat aikoinaan lähteneet pakoon Somalian diktaattori Siad Barrean hallintoa ja sisällissotaa, johon maa oli ajautunut 1986. Kun somaliopiskelijat eri puolilla Neuvostoliittoa osoittivat mieltään diktaattori Barrean hirmuhallintoa vastaan vuonna 1990, alkoi Somalian Moskovan lähetystö vaatia somaliopiskelijoiden paluuta maahansa. Somalit valitsivat paluun sijaan pakolaisuuden ja matkustivat junalla Suomeen. (Pyhäranta 2010.)

2.3 Pakolaisena vieraassa maassa

Pakolaisen suhde uuteen yhteiskuntaan perustuu pitkälti hänen ja häntä vastaanottavan viranomaisen väliseen suhteeseen. Tämä suhde vaikuttaa myöhemmin myös muihin instituutionaalisiin suhteisiin, joita pakolainen luo

uudessa yhteiskunnassaan. Pakolaisten vastaanottajatahoihin kuuluu merkittävimpinä työ- ja elinkeinotoimistot, kouluttajat, järjestöt ja kirkot sekä näiden lisäksi sosiaalityöntekijät. (Turtiainen 2011, 140.) Sosiaalityöntekijän ja pakolaisen suhde eroaa muiden vastaanottavien tahojen suhteesta pakolaiseen siinä, että sosiaalityöntekijällä on lainsäädännöllistä päätäntävaltaa pakolaisen elämään liittyvissä asioissa (Mts. 141).

Turtiainen on tarkastellut sosiaalityöntekijöiden ja heidän asiakkainaan olevien pakolaisten välistä riippuvuutta. Turtiainen puhuu pakolaisen riippuvuuden johtuvan autonomian heikkenemisestä, joka johtuu elämän uudelleen luomisesta uudessa yhteiskunnassa alusta asti. Tämä aiheuttaa riippuvuutta vastaanottavista viranomaisista, jotka ovat pakolaisen ensimmäinen vastaanottava taho. (Turtiainen 2011, 139.) Pakolaiset ovat menneisyydessään kohdanneet valinnanmahdollisuuksien kaventumista, väkivaltaa ja kidutusta, joista muodostuu traumoja. Nämä traumat saattavat muuttaa kykyä olla positiivisesti riippuvainen toisesta, mikä tarkoittaa luottamuksen puutetta. Edellä mainituista syistä johtuen on erityisen tärkeää käsitellä riippuvuutta pakolaisten kanssa työskennellessä. Lisäksi vieraaseen maahan muuttaminen heikentää autonomiaa jo sinällään, sillä aiemmat tiedot ja taidot eivät aina päde samalla tavalla uudessa maassa. (Mts. 140.)

Pakolaisten kohdalla kotoutumisen alettua ja arkirutiinien synnyttyä hänen autonomiansa alkaa lisääntyä yhdessä valinnanmahdollisuuksien kanssa. Ennen tätä pakolainen on hyvinkin riippuvainen viranomaisesta, joka näkyy käytännössä siinä, että sosiaalityöntekijä tekee käytännön asiat ja päätökset pakolaisen puolesta. Sosiaalityön tavoitteena on kuitenkin olla vain yksi välivaihe pakolaisen elämässä, jonka vuoksi sosiaalityöntekijän ja pakolaisen suhde tulisi olla kunnioittava ja vahvistaa sen avulla itsesuhteita sekä luoda

edellytyksiä muille suhteille uudessa yhteiskunnassa. (Turtiainen 2011, 157-159.)

3 PAKOLAISTEN VALINTA

3.1 Suomen kiintiöpakolaiset

Suomeen otetaan vuosittain 750 kiintiöpakolaista. Kiintiöpakolaisten määrä on sovittu eduskunnassa talousarvion yhteydessä ja se on pysynyt samana jo vuodesta 2001 lähtien. Pakolaisten esittämisestä Suomelle vastaa YK:n pakolaisasian päävaltuutetun virasto UNHCR (United High Commissioner for Refugees). Suomi voi valita kiintiöön joko UNHCR:n esittämät pakolaiset tai se voi valita tarvittaessa myös muita ulkomaalaisia, jotka tarvitsevat kansainvälistä suojelua. Sisä- ja ulkoasianministeriö valmistelevat UNHCR:n esityksen pohjalta oman esityksen pakolaiskiintiön alueellisesta kohdentamisesta. Pakolaisten lopullisesta kohdentamisesta vastaa maahanmuutto- ja eurooppaministeri. (Pakolaiset ja turvapaikanhakijat. N.d.)

Maahanmuuttovirasto ja muut valinnasta vastaavat viranomaiset tekevät mahdollisen esivalinnan pakolaisista Suomessa, joka pohjautuu UNHCR:n asiakirjoihin. Lopullinen päätös valinnasta syntyy henkilökohtaisten haastattelujen perusteella, jotka tehdään ehdokkaiden kohdemaissa valintadelegaation taholta. Poikkeustapauksissa UNHCR voi määrittellä pakolaisen hätätapauskategoriaan esimerkiksi erityisen suojelutarpeen tai vahvan humanitäärisen syyn vuoksi. Hätätapauksessa Migri eli

maahanmuuttovirasto tekee päätöksen heidän valinnastaan tausta-asiakirjojen pohjalta. (Pakolaiset ja turvapaikanhakijat. N.d.)

Suomeen valitut kiintiöpakolaiset saavat maahan määräaikaiset, jatkuvat oleskeluluvat pakolaisaseman perusteella. Ensimmäinen lupa kestää neljä vuotta, mutta sille voi hakea jatkoa tarvittaessa. Maahanmuutto onnistuu sen jälkeen, kun kiintiöpakolaiselle on selvinnyt hänelle myönnetty kuntapaikka. Kuntapaikoista huolehtii elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset. (Pakolaiset ja turvapaikanhakijat. N.d.)

Suomen pakolaiskiintiön perusteita oleskeluluvan myöntämiselle ovat ulkomaalaisten ollessa kansainvälisen suojelun tarpeessa kotimaahansa nähden, uudelleensijoitustarve ensimmäisestä turvapaikkamaasta, vastaanoton ja kotoutumisen edellytykset Suomeen on arvioitu tai kun oleskeluluvan myöntämiselle ei ilmene mitään esteitä, esimerkiksi Suomen yleinen järjestys ja turvallisuus tai Suomen kansainväliset suhteet. (Pakolaiskiintiö. N.d.)

3.2 YK:n pakolaisjärjestö UNHCR

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees) on pakolaisjärjestö, joka on saanut yhdistyneiden kansakuntien mandaatin toimia johto- ja koordinoitiasemassa kansainvälisissä toimissa pakolaisten suojelutehtävissä. Järjestön tavoite on ensisijaisesti turvata oikeudet ja hyvinvointi pakolaisille. UNHCR pyrkii saavuttamaan tavoitteensa takaamalla kaikille samanlaiset oikeudet turvapaikan hakemiseen ja toiseen

maahan hakeutumiseen turvaan sekä lisäksi vapaaehtoiseen kotiin paluuseen. (UNCHR:n tehtävä. N.d.)

UNHCR on määritellyt pyrkimyksensä järjestön säädöksissä. Järjestön työtä ohjaavat Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus vuodelta 1951 sekä lisäpöytäkirja vuodelta 1967. UNHCR tekee humanitääristä työtä ja kansainväliset pakolaisoikeudet antavat tärkeän periaatteellisen viitekehyksen sen työlle. Järjestö tekee työtä yhdessä muiden ryhmien kanssa. Yhteistyöryhmiä ovat entiset kotimaahansa jo palanneet pakolaiset ja maansisäiset pakolaiset sekä henkilöt, joilla ei ole kansalaisuutta tai se on kyseenalainen. UNHCR kannustaa valtioita luomaan olosuhteita, joissa ihmisoikeuksien suojeleminen edistyy. Järjestö pyrkii myös integroimaan pakolaisia takaisin omaan kotimaahansa. UNHCR:n peruspilareita ovat YK:n asettamat tavoitteet ja periaatteet, joita ovat kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä hyvien suhteiden luominen maiden välille. (UNCHR: tehtävä. N.d.)

4 LAINSÄÄDÄNTÖÄ

Suomen lainsäädäntö huolehtii pakolaisten oikeuksista ja määrittelee yhdenvertaisuutta esimerkiksi kansalaisuuslaissa seuraavasti:

Tämän lain tarkoituksena on - - estää ja vähentää kansalaisuudettomuutta sekä toteuttaa ja edistää hyvän hallinnon ja oikeusturvan periaatteita kansalaisuuteen liittyvien asioiden käsittelyssä ja päätöksenteossa.

Lain mukaan maahanmuuttoviraston tehtäviin kuuluu päättää Suomen kansalaisuuden saamisesta, säilyttämisestä ja menettämisestä. (L 16.5.2003/358.)

Ulkomaalaislaki on tarkoitettu toteuttamaan ja edistämään hallintoa ja oikeusturvaa ulkomaalaisasioissa. Lain on tarkoitus edistää kansainvälisen suojelun antamista kunnioittamalla ihmis- ja perusoikeuksia samalla ottaen huomioon Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset. Ulkomaalaislaista tarkastetaan edellytykset pysyvään oleskelulupaan ja jatkolupaan maassa. (L 30.4.2004/301.)

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta määrittelee tavoitteeksi

- - edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnanvapautta toimenpiteillä, jotka tukevat yhteiskunnassa tarvittavien keskeisten tietojen ja taitojen saavuttamista sekä turvata turvapaikanhakijoiden ja joukkopaon vuoksi tilapäistä suojelua saavien toimeentulo ja huolenpito järjestämällä vastaanotto. (L 9.4.1999/493.)

Kotouttamislaki on uudistettu 1.9.2011 ja sen lähtökohtana on vastata muutoksiin, joita on tapahtunut viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana. Uudistuksessa keskeistä on muun muassa huomioida kaikki eri syistä Suomeen muuttavat henkilöt, edistää kaksisuuntaisuutta eli maahanmuuttajien ja kantaväestön välistä vuorovaikutusta ja yhteistä toimintaa, parantaa alkuvaiheen (maahantulon jälkeistä) ohjausta, ehkäistä haavoittuviin ryhmiin, kuten vammaisten, vanhusten, lasten ja naisten, syrjäytymistä sekä vahvistaa pakolaisten hallittua kuntiin sijoittumista. (Uusi kotouttamislaki 2011.)

Yhdenvertaisuuslaki on tarkoitettu edistämään ja turvaamaan yhdenvertaisuuden toteutumista sekä lisätä oikeussuojaa syrjinnän kohteeksi joutuneelle. Tätä lakia sovelletaan niin julkisessa kuin yksityisessäkin toiminnassa, mm. sosiaali- ja terveystalveissa sekä sosiaalietuuksia koskevissa tuissa, alennuksissa ja etuuksissa. (L 21.1.2004/21.)

Suomen lakiin on myös kirjattu laki vähemmistövaltuutetusta ja syrjintälautakunnasta. Eduskunta on säätänyt päätöksen seuraavasti:

Etnisen syrjinnän ehkäisyä, hyvien etnisten suhteiden edistämistä, etnisten vähemmistöjen sekä ulkomaalaisten aseman ja oikeuksien turvaamista, etnisen syrjimättömyyden periaatteen valvontaa--.

5 PAKOLAISTEN KUNTIIN SIJOITTAMINEN

5.1 Kuntien valta ja vastuu

Kunnilla on vapaus valita ottavatko he pakolaisia vai eivät. Jos kunta on halukas ryhtymään pakolaisten vastaanottajaksi, tehdään siitä kunnanvaltuuston päätös. Päätös koskee sovittua henkilömäärää ja valtio korvaa kunnalle sen perustella vastaanotosta aiheutuvia kustannuksia. Pakolaiset tulevat kuntalaisiksi, jonka jälkeen heillä on oikeus kaikkiin kunnan normaalipalveluihin. Kuntalaisuuden lisäksi vastaanottava kunta sitoutuu järjestämään pakolaisille kotouttamispalvelua, joka tarkoittaa ensiasunnon, kotouttamista tukevan toiminnan sekä tarvittavien tulkkipalveluiden järjestämistä. Kunnan vastuulla on luoda oma kotouttamisohjelma, jossa otetaan pakolaisten lisäksi huomioon kaikki kuntaan tulevat maahanmuuttajat. Ohjelma tehdään yhteistyössä muiden

toimijoiden kanssa, joita ovat sosiaali- ja sivistystoimi, asuntotoimi, sekä työvoimahallinto ja kansaneläkelaitos. (Räty 2002, 140.)

Pakolaisten kuntiin sijoittaminen on ajankohtainen aihe. Helsingin Sanomat (HS 24.10.2011) uutisoi pakolaismäärien huimista eroista kuntiin sijoittumisessa. Vastaanottavimpia kuntia ovat järjestyksessään Helsinki, Turku, Tampere, Espoo, Vaasa, Vantaa, Oulu, Jyväskylä, Kotka ja Rovaniemi. Tämän ”kärkikymppin” kunnat ovat ottaneet vuosien 1992-2011 välillä enimmillään 5000 ja vähimmillään 1100 pakolaista. Valtio on tarjonnut kunnille porkkanan vastaanottamisen tueksi. Tuki maksetaan kiintiöpakolaisen kohdalta kunnalle neljän vuoden ajan. Tuen lisäksi kuntaa avustetaan tulkkauskulujen ja vammautuneiden henkilöiden sosiaali- ja terveystulosten maksamisessa. Valtio suunnittelee ensi vuoden talousarvioehdotukseen noin kymmenen prosentin korotusta, mutta se koskee vain osaa tuista. (Toivonen 2011.)

Vuoden 1993 tasosta, jolloin yli 7-vuotiaasta kuntalaisesta maksettiin 1900 euroa ja enintään 7-vuotiaasta 6223 euroa, nostettiin viisikymmentä prosenttia vuonna 2009, jotta korvausmäärä olisi suhteessa nykyisten kustannusten tasoon. Pakolaisista maksettavat korvaukset eivät ole kattaneet niitä kustannuksia, joita vastaanotosta aiheutuu. Kuntien arvion mukaan etenkin juuri maahan saavuttuaan maahanmuuttajien palvelemiseen käytetään jopa kaksinkertaisesti aikaa kantaväestöön verrattuna. (Kustannusten korvaaminen kunnille. 2009.)

Kuntien vastahankaisuus perustuu pitkälti kunnan budjettiin; esimerkiksi Nurmijärvellä väestönkasvu on ollut hurjaa ja esimerkiksi päiväkotien

rakentaminen on vienyt kunnalta paljon resursseja, joka tarkoittaa nipistämistä jostain muualta, kertoi Nurmijärven kunnanjohtaja Kimmo Behm Helsingin Sanomien haastattelussa. Toinen esimerkki on Lieksa, joka kunnostautui pakolaisten vastaanottajakuntana vuonna 2009. Kunta otti pakolaisia vastaan 130 henkilöä asuntojen vapauduttua, mutta luvut lähes kaksinkertaistuivat 250:neen vuoden loppuun mennessä perheenyhdistämisten vuoksi. (Toivonen 2011.)

5.2 Tilastoja

Jyväskylään on pakolaisia vuosien 2000 ja 2010 välillä tullut 38-88 henkilöä vuosittain. Vuosittainen pakolaiskiintiö on 50 henkilöä. Vuoden 2010 lopussa maahanmuuttajia Jyväskylässä oli yhteensä 3158 henkilöä, joista kolmasosa pakolaisia. Jyväskylä on tehnyt päätöksen pakolaisten vastaanotosta vuonna 1990. (Turtiainen. N.d.; Kuntien vastaanottamat pakolaiset 1992-2010.) Jyväskylän pakolaisiin kuuluu muun muassa kongolaisia, burmalaisia, irakilaisia, armenialaisia ja tamileja (Siitari 2011.)

Seuraavassa taulukossa näkyy vuodesta 2000 vuoteen 2010 Suomeen ELY-keskuksittain vastaanotetut pakolaiset. Taulukko perustuu Sisäasiainministeriön Maahanmuutto-osaston tekemään kaavioon ja se koskee kaikkia pakolaisina Suomeen muuttaneita henkilöitä (kiintiöpakolaiset, oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat sekä perheenyhdistämiset). (Suomen vastaanottamat pakolaiset ELY-keskuksittain. N.d.)

TAULUKKO 1. Pakolaisten vastaanotto ELY-keskuksittain

ELY-KESKUS	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	YHT.
UUSIMAA	291	450	504	329	452	350	310	510	669	498	1036	5399
VARSINAIS-SUOMI	98	352	172	62	123	85	56	134	185	114	208	1589
SATAKUNTA		35	4	1	7	3	2	17	5	26	15	115
HÄME	32	56	83	43	81	49	50	32	79	73	129	707
PIRKANMAA	149	175	195	129	143	137	108	127	159	126	223	1671
KAAKKOIS-SUOMI	62	124	81	132	139	137	98	94	176	206	267	1516
ETELÄ-SAVO	78	22	27	36	94	68	92	71	67	74	59	688
POHJOIS-SAVO	68	9		15	50	39	14	51	37	33	40	356
POHJOIS-KARJALA	7	34	20	22	38	58	27	61	104	180	191	742
KESKI-SUOMI	99	79	83	71	62	63	47	54	57	88	57	760
ETELÄ-POHJANMAA		26		1		1	32	4	1	23	6	94
POHJANMAA	124	279	123	148	175	164	110	223	152	196	359	2053
POHJOIS-POHJANMAA	102	101	93	121	76	129	62	135	132	189	302	1442
KAINUU	62	23	119	58	141	112	41	142	152	102	98	1050
LAPPI	40	92	54	34	81	106	93	138	195	239	217	1289
YHTEENSÄ	1212	1857	1558	1202	1662	1501	1142	1793	2170	2167	3207	19964

5.3 HAAPA-hanke

Sisäasiainministeriön maahanmuutto-osasto perusti helmikuussa 2010 HAAPA-hankkeen, joka tarkoittaa haavoittuvassa asemassa olevien kiintiöpakolaisten kuntiin sijoittamisen edistämishanketta. Hankkeen tavoitteena on kehittää vastaanottotyötä huomioimalla pakolaisten tarpeet sekä edistää kiintiöpakolaisten kuntiin sijoittamista. Hankkeen kohderyhmiä ovat haavoittuvassa asemassa olevat kiintiöpakolaiset, jotka pakolaisjärjestö UNHCR on luokitellut kolmeen luokkaan:

- 1) lapset ja naiset, joilla on uhka joutua tai ovat jo joutuneet henkisen, ruumiillisen tai seksuaalisen hyväksikäytön uhreiksi
- 2) vakavia terveydenhuoltoon liittyviä tarpeita omaavat henkilöt, joiden tarpeisiin voidaan vastata vain uudelleensijoittamisen avulla
- 3) lapset ja nuoret, joiden katsotaan olevan haavoittavassa asemassa perhetilanteensa takia.

Vastaanottotyön kehittämishankkeet näkyvät mm. terveydenhuollon ja psykososiaalisen tuen kehittämistyönä sekä toiminnallisina menetelminä toteutettuna koulutuksena erityisryhmille. Kuntien hankkeet toimivat toinen toisilleen vertaisryhmänä, ja tätä kautta pyritään kannustamaan uusia kuntia aloittamaan haavoittuvassa asemassa olevien pakolaisten vastaanottamista. Hanketta rahoittaa EU:n pakolaisrahasto ERF. (Haavoittuvassa asemassa olevien kiintiöpakolaisten kuntiin sijoittamisen edistämishanke. N.d.)

6 JYVÄSKYLÄN KAUPUNGIN PALVELUVERKKO

6.1 Pakolaisten oikeudet palveluihin

Pakolaiset ja turvapaikanhakijat kuuluvat marginaaliryhmiin, sillä ne ovat verrattain pieniä ryhmiä. Yhteiskunnallisesti tarkasteltuna nämä marginaaliryhmät ovat vaarassa syrjäytyä sosiaalisesti, sillä yhteiskunnissa esiintyy juurtunutta kollektiivista pelkoa erilaisuutta kohtaan. On tunnettu tosiasia, että marginaaliryhmien sisällä esiintyy erilaisia yksilökohtaisia sosiaali- ja terveystarpeita; Hill, Gray, Stroud ja Chiripanyanaga (2009) ovat sosiaalityön tutkimuksessaan kirjoittaneet Burnettin ja Peelin (2001) esittäneen, että esimerkiksi pakolaisten keskuudessa jopa yhdellä kuudesta esiintyy fyysistä terveyteen liittyvää ongelmaa ja jopa kaksi kolmasosaa kokee ahdistuneisuutta ja masennusta. (Hill ym. 2009, 299.)

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta tuli voimaan 1.5.1999. Lain mukainen kotouttamissuunnitelma tarkoittaa työttömän maahanmuuttajan, työvoimatoimiston ja sosiaalitoimiston luomaa suunnitelmaa, jossa sovitaan maahanmuuttajan tavasta perehtyä Suomen yhteiskuntaan.

Kotoutumissuunnitelma on yksilökohtainen ja tehdään heti kun maahanmuuttaja on väestörekisterin mukaan merkitty pysyvästi Suomessa asuvaksi. Kotoutumissuunnitelma on luotava kuitenkin viimeistään, kun maahanmuuttaja on ollut työttömänä tai saanut toimeentulotukea viideltä kuukaudelta. Kotoutumissuunnitelma on voimassa enintään kolme vuotta, ja se katsotaan alkavaksi väestörekisterimerkinnän alkamispäivästä lähtien. (Työvoimatoimiston palvelut, kotoutumissuunnitelma ja toimeentulo. N.d.)

Pakolaisella on oikeus tulkin käyttöön sosiaali- ja terveystalveluiden sekä kotouttamista tukevien palvelujen kohdalla ja sen käyttö on pakolaiselle maksutonta ja käyttöoikeus niin kauan kun hän sitä tarvitsee. Asiakkaan oikeuksiin kuuluu ymmärtää hänelle annettavan palvelun sisältö. (Räty 2002, 149.)

6.2 Maahanmuuttajapalvelut

Jyväskylän kaupungin maahanmuuttajapalvelut toimivat Jyväskylään asettuvien kiintiöpakolaisten ja inkerinsuomalaisten paluumuuttajien vastaanottajina sekä auttavat heitä yhteiskuntaan kotoutumisessa. Kaupunki pyrkii täten edistämään monikulttuurisuuden kehittymistä myönteiseen suuntaan Jyväskylässä. (Maahanmuuttajapalvelut. N.d.)

Maahanmuuttajatoimisto palvelee asiakkaitaan vastaanottojärjestelyissä, opastamisessa ja neuvonnassa, tarjoaa psykososiaalista tukea, tekee yhteistyötä muiden eri tahojen kanssa kotoutumistalveluiden järjestämisessä sekä auttaa perheenyhdistämisasiossa. Maahanmuuttajapalvelut tarjoavat kiintiöpakolaisille lain mukaisen (laki maahanmuuttajien kotouttamisesta, L 493/1999) kolmen vuoden sosiaalisen ja psyykkisen tuen. (Maahanmuuttajapalvelut. N.d.)

6.3 Kela

Suomen sosiaaliturvan piiriin pääsevät Suomeen otetut kiintiöpakolaiset heti muutosta alkaen. Muut Suomeen pakolaisena tulleet henkilöt sekä turvapaikanhakijat, jotka ovat saaneet vähintään vuoden oleskeluluvan, pääsevät sosiaaliturvan piiriin, jos heillä on tarkoituksena jäädä pysyvästi asumaan Suomeen. Tilapäisen suojelun tarpeessa olevaa henkilöä ei voida ottaa sosiaaliturvan piiriin mukaan, sillä hänen ei katsota muuttavan maahan vakituisesti asumaan. (Pakolaiset ja oleskeluluvan saaneet 2010.)

6.4 ELY-keskus

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten tehtäviin kuuluu alueellisen toiminnasta vastaaminen pakolaisten vastaanottoon liittyvissä koordinointi- ja hallinnointitehtävistä. ELY-keskus hoitaa neuvottelut ja sopimukset vastaanottavan kunnan kanssa kuntalaiseksi pääsemisestä sekä maksaa kunnalle näistä aiheutuvat kulut. ELY-keskus on merkittävä toimija vastaanottokeskusten toiminnassa, sillä se sopii alueensa vastaanottokeskuksen perustamisesta, ylläpitämisestä ja mahdollisesta lakkauttamisesta. (Maahantuloon liittyvä vastaanotto. (TE-keskus 2010)

Lisäksi keskus hoitaa maahanmuuttajien, mutta myös pakolaisten, kotouttamiseen liittyvät tehtävät. Muita ELY-keskuksen tehtäviä ovat mm. ulkomaalaista työvoimaa koskevat työlupalinjaukset ja niiden antamien alueellisesti, yrittäjiksi aikovien maahanmuuttajien neuvonta, edistää etnistä tasa-arvoa ja syrjimättömyyttä sekä tiedottaminen Euroopan pakolaisrahastosta. (Maahanmuutto – Keski-Suomi 2011.)

6.5 Työ- ja elinkeinotoimisto

Työ- ja elinkeinotoimistot eli TE-toimisto vastaa maahanmuuttajien kotouttamisesta ja kotoutussuunnitelman tekemisestä. Suunnitelma pitää sisällään kielikurssin sekä ohjausta ja neuvontaa työllistymiseen liittyvissä asioissa. Kotouttaminen toteutetaan Jyväskylässä PALAPELI 2 –projektin muodossa. TE-toimistot jakavat myös tietoa työelämän säännöistä ulkomaalaisia palkkaaville työnantajille sekä Suomessa asuville ulkomaalaisille. (Ulkomaalainen töissä Suomessa 2011.)

6.6 PALAPELI 2 –projekti

Palapeli2-projekti toimii apuna suomalaiseen kulttuuriin, yhteiskuntaan ja työelämään perehdyttäjänä. Projektissa painotetaan kotoutumisen taitoja. (Koulutus. N.d.)

Palapeli2-projektin tarkoitus on nopeuttaa maahanmuuttajien kotoutumista Suomeen järjestämällä heille kotoutumiskoulutusta ja ohjauspalvelua, jonka avulla voidaan hankkia ja hyödyntää ammatillisia taitoja. Projektin tavoitteena on aloittaa ja mahdollistaa maahanmuuttajien kotoutuminen yhteiskuntaamme jo kolmen kuukauden sisällä maahantulosta. Palapeli2 on suunnattu alle kolme vuotta Suomessa asuneille 17-64 -vuotiaille maahanmuuttajille. Pitkjänteisen prosessin avulla pyritään nopeuttamaan työmarkkinoille sijoittumista sekä tarjoamaan erilaisia opiskelumahdollisuuksia Jyväskylän maahanmuuttajille. Projektia hallinnoi Keski-Suomen ELY-keskus ja sitä toteuttaa Jyväskylän työ- ja elinkeinotoimisto. (Palapeli2-projekti. N.d.)

Ohjauspalvelut toimivat informaationa ja tiedonlähteenä auttamalla maahanmuuttajia mm. kotoutumista, opiskelua, koulutusta ja työtä koskevissa asioissa. Ohjauspalvelujen tavoitteena on myös tukea kotoutumisessa ja auttaa hankkimaan tietotaitoa uudessa kotimaassa asumisesta. (Ohjauspalvelut. N.d.)

7 PAKOLAISENA JYVÄSKYLÄSSÄ

7.1 Sosiaalityön prosessi

Jyväskylän maahanmuuttajapalveluissa työskentelee kolme sosiaalityöntekijää, kolme sosiaaliohjaajaa, yksi psykologi, kaksi etuuskäsittelijää, yksi palveluohjaaja sekä johtaja. Pakolaiset ohjataan kaupungin maahanmuuttajapalveluiden piiriin, jossa heidät autetaan uuden elämän alkuun uudessa maassa. (Ohjaajien tehtävät. N.d.)

Sosiaalityön prosessi maahanmuuttajapalveluissa alkaa työikäisen asiakkaan kohdalla psykososiaalisella alkukartoituksella, jonka tekevät sosiaalityöntekijä ja psykologi yhdessä. Alkukartoituksessa kysytään asiakkaan taustatietoja, tietoja perheenjäsenistä ja sukulaisista, tähänastisesta elämästä, terveydestä, univaikeuksista ja muista arjen elämän asioista. Asiakas ohjataan TE-toimistoon, jossa hänelle laaditaan kotoutumissuunnitelma. Maahanmuuttajapalveluiden sosiaalityöntekijä on mukana kotoutumissuunnitelman teossa. Asiakkaalle tehdään seurantakysely kotoutumisesta puolen vuoden välein. (Siitari 2011.)

Asiakastapaamiset sovitaan säännöllisin väliajoin ja ne toteutetaan kotikäynteinä tai toimistotapaamisina. Maahanmuuttajapalvelujen sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat tapaavat asiakasta useammin ja säännöllisemmin verrattuna muuhun sosiaalitoimeen. Tapaamiset keskittyvät asiakkaan arjen tukemiseen ja häntä neuvotaan suomalaisen yhteiskunnan toimintamalleissa. Esimerkiksi terveysasioissa asiakasta opastetaan ottamaan yhteyttä terveyskeskuksiin, sairaaloihin tai kouluterveydenhuoltoon. (Siitari 2011.)

Sosiaaliohjaajien työnkuvaan kuuluu Suomeen saapuvien pakolaisten muuttaminen uuteen kotiin. Ohjaajat hankkivat asunnot ja ilmoittavat muuttavat lapset kouluihin ja päiväkoteihin. Pakolaisperheen saapuessa heitä varten varustellaan asunto perustarpeilla ja elintarvikkeilla. Ohjaaja menee vastaanottamaan tai hakemaan pakolaiset lentokentältä sekä vie uuteen kotiin. Hän auttaa perhettä toimimaan uudessa kodissa ja opastaa uusien laitteiden käytössä. (Ohjaajien tehtävät. N.d.)

Uusille asukkaille opetetaan kuinka jätehuolto, postilaatikko, järjestyssäännöt, pyykkitupa, sauna ja kaupassa asiointi toimivat Suomessa. Lisäksi pakolaisille esitellään uutta asuinympäristöä, julkisen liikenteen käyttöä sekä autetaan ja neuvotaan virastoasioinneissa. (Ohjaajien tehtävät. N.d.)

Pakolainen tutustutetaan kaupungin maahanmuuttajapalveluihin, jossa hän tapaa sosiaalityöntekijän, psykologin ja ohjaajan. Tapaamisiin kuuluu maahanmuuttohaastattelu, vuokrasopimuksen tekeminen, muuttoilmoitus

sekä autetaan erilaisten hakemusten tekemisessä, kuten lapsilisä-, asumislisä- ja toimeentulohakemusten täyttämässä. (Ohjaajien tehtävät. N.d.)

Pakolaiselle hoidetaan henkilötiedot maistraatin kautta ja hänet muutetaan paikkakunnan kirjoille. Pakolainen liittyy sosiaaliturvan piiriin ja hänelle haetaan Kela-kortti. Pakolainen ilmoittautuu poliisilaitokselle, jossa käsitellään oleskelulupahakemus ja matkustusasiakirjahakemus.

Lapsiperheiden lapset aloittavat koulunkäynnin tai viedään päiväkotiin; kouluikäiset lapset menevät maahanmuuttajaluokalle ja heille opetetaan omaa äidinkieltä. Aikuiset ilmoittautuvat työvoimatoimistoon ja heille laaditaan kotoutumissuunnitelma. He aloittavat myös suomen kielen kurssin. Suomeen tulijoille tehdään myös alkuterveystarkastus. (Ohjaajien tehtävät. N.d.)

Perhetyötä tehdään yhteistyössä perheen ja sosiaalityöntekijän kanssa, jossa käydään läpi arjen sujuvuutta, yhteistyötä eri viranomaisten kanssa, kuten neuvolassa, päiväkodissa, kouluissa ja terveysasemilla asiointia. Perhetyössä keskitytään puheen tukemiseen, perheen tilanteen kartoitukseen ja perheen jaksamisen seuraamiseen. Lapsiperheitä opastetaan harrastusasioissa ja perhettä ohjataan ystäväperhetoimintaan. (Ohjaajien tehtävät. N.d.)

Sosiaalityöntekijä on apuna mahdollisissa perheenjäsenten henkilöhakujen tekemisessä, joka hoidetaan Suomen Punaisen Ristin kautta. Jos asiakas haluaa tehdä perheenyhdistämishakemuksen, häntä neuvotaan prosessissa: asiakkaan tulee lähettää hakemus poliisille, ottaa yhteyttä Migriin, jossa päätökset perheenyhdistämisestä tehdään sekä olla yhteydessä Suomen edustoihin. Jos perheenyhdistämisestä tulee kielteinen päätös, asiakasta neuvotaan eteenpäin valituksen tekemisessä oikeusaputoimiston kautta.

Myönteisen päätöksen saadessaan otetaan yhteyttä SPR:n ja IOM:n (International Organization for Migration). (Siitari 2011.)

Kiintiöpakolaisen kohdalla asiakkuuden päättyessä kolmen vuoden jälkeen hänet siirretään sosiaaliaseman palveluihin sekä tarvittaessa lastensuojelun sosiaalityöhön. (Siitari 2011.)

7.2 Erityisen tuen tarpeessa olevat

Erityisen tuen tarpeessa olevat henkilöt saavat tukihenkilöt sosiaalialan yrityksistä ja heille tehdään asiakassuunnitelma ja autetaan käytännön järjestelyissä. Jos asiakasperheessä on lapsia, toimii sosiaalityöntekijä linkkinä koulun tai päiväkodin ja perheen välillä auttaen yhteydenpidossa ja käytännön asioissa. Lisäksi lapsia ohjataan harrastusten pariin ja kouluikäiset lapset opastetaan läksykerhoon. Asiakasperhe ohjataan monikulttuurikeskus Gloriaan sekä monikulttuuriseen perhekahvilaan Monimessiin. (Siitari 2011.)

Erityistapauksissa, kuten vammautuneen asiakkaan kohdalla, otetaan yhteys kaupungin vammaispalveluihin, vammaisjärjestöihin ja TE-toimiston kuntoutuspalveluihin. Lisäksi näissä erityistapauksissa suoritetaan samat asiat kuin muillakin sosiaalityön asiakkailla. (Siitari 2011.)

Jos sosiaalityöntekijällä on syytä lastensuojeluhuoleen, tehdään mahdolliset lastensuojelun toimenpiteet. Erotuksena sosiaalihojaajien perheiden kanssa tekemästä ohjaustyöstä Maahanmuuttajapalvelut ostavat ostopalveluna

lastensuojelun perhetyön Malva-perhetyön ensi- ja turvakodilta sekä lisäksi yksityiseltä sosiaalialan yritykseltä. (Siitari 2011.)

7.3 Psykologi

Maahanmuuttajapalveluiden oma psykologi Hely Adaranijo kertoo haastattelussaan (2011) pakolaisten kokevan unettomuutta ja painajaisia. Pakolaisena maahan tulleen tausta on aina jollain tapaa traumaattinen; taustalla on etnistä, poliittista tai uskonnollista vainoa, sotaa tai seksuaalista väkivaltaa. Psykologin asiakkaista osa kertoo jo alkukartoituksen aikana halustaan päästä keskustelemaan psykologin kanssa, kun taas toiset kieltävät tarpeensa psykologilla käynnin suhteen. Osa asiakkaista kertovat tarvitsevansa psykologia, mutta he tarvitsevat aikaa uuteen yhteiskuntaan kotoutumiseen, ennen kuin ovat valmiita puhumaan. Jotkut tulevat psykologin asiakkaiksi vasta asiakkuuden päätyttyä maahanmuuttajapalveluissa.

”Kyllä mulla olis paljon puhuttavaa, mutta vielä en oo valmis puhumaan”, siteeraa Adaranijo asiakkaitaan.

Adaranijo perustelee keskusteluavun tarjoamisen tärkeäksi, sillä jos traumoja ei käsitellä, jäävät ne kovan kuoren sisään ihmisen sisään ja uuden vastaavanlaisen kokemuksen sattuessa vanhat traumat purkautuvat ja haavat aukeavat. (Adaranijo 2011.)

Helsingissä sijaitseva kidutettujen kuntoutuskeskus on ainoa laatuaan Suomessa, jota ylläpitää Diakoniasäätiö. Tutkimukset osoittavat, että lähes

joka kolmas pakolainen on kokenut kidutusta. Kidutus on usein niin fyysistä kuin psyykkistäkin. Kidutuskeinoja, joilla ihminen pyritään murtamaan henkisesti, ovat esimerkiksi sähköiskut, tukehduttaminen sekä raiskaaminen. Kidutus jättää uhriinsa useanlaisia jälkiä, joita ovat esimerkiksi säryt, liikkumisvaikeudet ja arvet. Pahimmillaan kidutuksesta jää jäljelle ihminen, jossa ei näy fyysisiä jälkiä kidutuksesta, mutta on henkisesti täysin murtunut. (Räty 2002, 152.)

Muihin kuntiin kuin Helsinkiin asettuneilla pakolaisilla on oikeus kidutettujen kuntoutuskeskuksen käyttöön. Vaikka keskuksen palveluiden käyttö ja matkustaminen olisi asiakkaalle ilmaista, ei sen palveluiden käyttäjiä Jyväskylässä ole. Jyväskylän oma erityistukea tarjoava palveluverkosto on kuitenkin kohtuullisen laaja; kaikilla kunnilla ei ole pakolaisia varten käytössä omaa psykologia. Psykologin vastaanoton lisäksi kaupungissa sijaitsee myös raiskauskriisikeskus Tukinainen toimipiste sekä kriisikeskus Mobile. Psykologi toimii yhteistyössä erityisesti Tukinainen kanssa. (Adaranijo 2011.)

7.4 Tukinainen

Raiskauskriisikeskus Tukinainen on valtakunnallinen osaamiskeskus, jolla on toimipisteet Helsingissä ja Jyväskylässä. Tukinainen tarkoitus ja tehtävä on antaa tukea seksuaalisen väkivallan ja/tai hyväksikäytön kokemille henkilöille ja heidän läheisilleen. Tukinainen on vaikuttavassa asemassa ammatti-, viranomais- ja oikeuskäytäntöihin liittyvissä asioissa ja vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen seksuaalisen väkivallan vähentämisen ja ennaltaehkäisyn puolesta. Raiskauskriisikeskus konsultoi ja kouluttaa eri alojen ammattilaisia, viranomaisia, järjestöjä sekä oppilaitoksia. Tukinainen toimii omalla

erityisalueellaan täydentäen julkisia sosiaali- ja terveysalan palveluita.
(Raiskauskriisikeskus Tukinainen on valtakunnallinen osaamiskeskus 2011.)

7.5 Kriisikeskus Mobile

Kriisikeskus Mobile on tarjoaa ammattitaitoista apua kriisin kokeneelle henkilölle ympärivuorokautisesti. Kriisiapua tarjotaan, kun henkilö on kokenut järkyttävän tapahtuman ja haluaa keskustella ammattiauttajan kanssa. Mobile auttaa ihmisiä, jotka ovat kokeneet jääneensä yksin vaikeuksiensa kanssa tai ajautuneen umpikujaan ja haluavan suunnanmuutosta elämäänsä. Kriisikeskus Mobilen palvelut ovat maksuttomia. (Ammattitaitoista apua kriisiin Kriisikeskus Mobilesta 24h/vrk. N.d.)

8 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA ONGELMAT

Tämä opinnäytetyö tehtiin Jyväskylän kaupungille ja tutkimuksen tarkoitus oli tutkia Jyväskylään tulleiden kiintiöpakolaisten kokemuksia sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä pakolaisille suunnattujen erityispalveluiden palveluverkon käytöstä. Työssä tarkasteltiin myös pakolaisten kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Opinnäytetyön tavoite oli nostaa pakolaisen ääni kuuluviin palveluiden käyttäjänä ja tätä kautta edistää palveluiden kehittämistä entisestään pakolaislähtöiseen suuntaan.

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat

1. Mitä sosiaali- ja terveystalveluja haastateltava on käyttänyt ja kuinka paljon
2. Mistä haastateltava on saanut palveluista tietoa ja miten hän on kokenut palveluiden laadun ja saatavuuden
3. Kuinka palvelut ovat auttaneet häntä kotoutumaan Suomeen

Tutkimuksessa sosiaali- ja terveystalveluilla tarkoitetaan muun muassa maahanmuuttajatalveluita (oma ohjaaja, oma sosiaalityöntekijä, etuuskäsittely, psykologi) sekä lääkäriä ja hammaslääkäriä ja mahdollisesti erityistalveluja kuten vammaistalvelua. Kotoutumistalveluja tarjoavat myös muut tahot, kuten TE-toimiston tuottama PALAPELI 2-projekti.

9 AINEISTO JA MENETELMÄT

9.1 Kohderyhmä

Tämän opinnäytetyön kohderyhmänä oli Jyväskylään muuttaneet kiintiöpakolaiset. Haastattelut toteutettiin syksyn 2011 aikana ja määrällisesti niitä tehtiin viisi. Tutkimukseen osallistuminen on ollut vapaaehtoista. Kaikki tutkimukseen osallistuneet henkilöt ovat olleet asiakkaina Jyväskylän maahanmuuttajatalveluissa, mutta ovat jo lain mukaisen (laki maahanmuuttajien kotouttamisesta, L 4.9.1999/493.) kolmen vuoden kotouttamisajan jälkeen siirtyneet kaupungin yleisen sosiaalihuollon piiriin.

9.2 Tutkimuksen toteutus

Tämä opinnäytetyö tehtiin laadullisena tutkimuksena ja menetelmänä tutkimuksessa käytettiin haastatteluja.

Lähtökohta laadullisessa, eli kvalitatiivisessa, tutkimuksessa on ihminen ja hänen kokemuksensa. Laadullisessa tutkimuksessa korostuu ihmislähtöisyys, sillä tutkimukseen osallistuvien haastateltavien asema on merkittävä tutkimustiedon kannalta. (Juvakkala & Kylmä 2007, 18, 20.) Kvalitatiivisen tutkimuksen perusta on todellisen elämän kuvaamisessa sen kaikessa monimuotoisuudessaan. Monimuotoisuus tarkoittaa kokonaiskuvaa ihmisen kokemuksista ja elämästä, jolloin sitä on mahdoton paloittaa omiin tutkimuskohteisiin sopivaksi: kaikki vaikuttaa kaikkeen, mikä tarkoittaa sitä, että tapahtumat muovaavat toinen toistaan. Kvalitatiivinen tutkimus on kokonaisvaltaista. (Hirsjärvi ym. 2009, 161.) Ohjaavia kysymyksiä tutkimuksessa ovat mitä-, miksi- ja miten –kysymykset (Juvakkala ym. 2007, 30-31). Laadullinen tutkimus on oivallinen, kun tutkittavana olevasta ilmiöstä on vähän tai ei lainkaan tietoa tai jos jo aiemmin tutkittuun ilmiöön halutaan saada uutta näkökulmaa. Laadulliselle tutkimukselle on myös ominaista, että haastateltavia henkilöitä on määrällisesti vähän ja osallistujien valinta on tehty tarkoituksenmukaisella perusteella. (Mts. 30-31.)

Hirsjärvi, Remes ja Sarjavaara toteavat Gubrimin (1988) korostaneen, ettei kvalitatiivinen tutkimus ole vain yhdenlainen hanke, vaan se on joukko erilaisia tutkimuksia. Jokaista erillistä kertomusta voidaan pitää laadullisena tutkimuksena. Monet erilaiset tarinat laajentavat tutkijan näkökulmaa aiheesta. (Hirsjärvi ym. 2009, 162.)

Vaikka laadulliselle tutkimukselle on oltava jokin tietty lähtökohta, kuuluu tutkimussuunnitelman luonteeseen, että se on jatkuvasti avoin, kehittyvä ja joustava. Aineiston kokoamiseen ja käsittelyyn on vaikea luoda tarkkaa suunnitelmaa etukäteen. (Juvakkala & Kylmä 2007, 41.)

Haastattelut tehtiin puolistrukturoituna haastatteluna ja aineisto on käsitelty sisällönanalyysin menetelmin. Haastattelukysymykset laadittiin yhteistyössä kaupungin työntekijöiden kanssa.

Haastattelua pidetään yhdenlaisena keskusteluna. Tavallisessa keskustelussa osapuolet ovat tasa-arvoisia niin kysymysten asettamisessa kuin vastausten antamisessakin, mutta haastattelussa haastatteli on osapuoli, joka vie keskustelua eteenpäin ja teeman mukaiseen suuntaan. (Hirsjärvi ym. 2009, 207.) Strukturoidun eli lomakehaastattelun mukaan haastattelu tehdään lomakkeen avulla, jossa kysymysten muoto ja järjestys on etukäteen määrätty (Mts. 208.)

Puolistrukturoitu haastattelu tarkoittaa samojen tai lähes samojen haastattelukysymysten esittämistä samassa järjestyksessä kaikille haastateltaville. Puolistrukturoitu haastattelu on perusteltu tässä opinnäytetyössä, sillä tutkimukseen on pyritty keräämään vastauksia tiettyihin kysymyksiin. (Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu. N.d.)

Tässä opinnäytetyössä kaikki haastattelut etenivät valmiiksi laaditun kysymyslomakkeen avulla, joka varmisti sen, että kaikkien haastateltavien kohdalla käytiin läpi samat kysymykset lähes samassa järjestyksessä. Puolistruktu-

roitu menetelmä mahdollisti tarkennettujen kysymysten esittämisen. Kolme viidestä haastattelusta toteutettiin yksilöhaastatteluina, mutta perhesyiden vuoksi kaksi haastateltavaa olivat paikalla samanaikaisesti, jolloin heidän haastattelut limittyivät toistensa kanssa. Aikaa kuhunkin haastatteluun varattiin tunti haastateltavaa kohden. Toteutuksessa keskimääräinen haastattelu-aika oli noin neljäkymmentä minuuttia. Kaikkien haastateltujen kanssa allekirjoitettiin salassapitosopimus heidän anonymiteetin suojaamiseksi (Liite 1).

Haastateltaviksi valittiin henkilöitä, jotka ovat olleet Suomessa jo yli kolme vuotta. Maahanmuuttajapalveluiden johtaja valitsi haastateltavat ja otti heihin alustavasti yhteyttä ja selvitti halukkuutta tutkimukseen osallistumisesta. Perusteena heidän haastatteluille oli heidän runsas kokemus maahanmuuttajapalveluista, jonka pohjalta he pystyivät vastaamaan kysymyksiin ja pohtimaan palveluita kriittisemmältä kannalta.

Aineisto käsiteltiin sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan etsimällä yhtäläisyyksiä vastauksista. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, joten haastattelut ovat ennen analysointia muutettu litteroimalla tekstimuotoisiksi tiedostoiksi. Tarkoituksena sisällönanalyysissa on pyrkiä muodostamaan tutkittavasta ilmiöstä yhtenäinen ja tiivis kuvaus. Toteutus tapahtuu pirstaloimalla aineisto ensin pienemmiksi osiksi, jonka jälkeen se käsitteellistetään ja lopuksi muodostetaan uudenlaiseksi kokonaisuudeksi. (Sisällönanalyysi. N.d.) Tämän opinnäytetyön aineisto nauhoitettiin ja litteroitiin sanasta sanaan, jonka jälkeen vastauksista pyrittiin löytämään yhtäläisyyksiä vastauksia vertailemalla.

10 TULOKSET

Tuloksia tarkasteltiin litteroitujen tiedostojen pohjalta ja tutkimuksessa on koottu vastaukset yhteen kysymyskohtaisesti. Suorat lainaukset merkittiin yhdennäköisyyden vuoksi kaikki lainausmerkein ja kursivoimalla teksti.

10.1 Mitä sosiaali- ja terveystalveluja haastateltava on käyttänyt ja kuinka paljon

Kaikki haastateltavat ovat olleet yhdestä kolmeen vuotta Jyväskylän kaupungin maahanmuuttajatalveluiden asiakkaita ja heidän asiakassuhteen- sa maahanmuuttajatalveluihin on jo loppunut. Kiintiöpakolaisilla on oikeus päästä kattavaan terveystarkastukseen (Räty 2002, 144). Haastateltavat toivat erilaisia näkökulmia esille verrattuna toistensa vastauksiin, sillä he olivat käyttäneet talveluja eri aikoina ja vuosimääräisesti eri verran; osa oli tullut ensin toiseen kaupunkiin kiintiöpakolaisena, mutta muuttanut perhe- tai opiskelusyistä Jyväskylään. He kertoivat käyttäneensä maahanmuuttajatalveluita runsaasti ja korostivat saaneensa kaiken avun sieltä ja kattavan opastuksen ja neuvonnan sosiaali- ja terveystalveluiden käyttämisestä.

”Kyllä, ihan alusta lentokentälle ja siitä. - - Öö, sitten tuli ihan suomalaisia lentokentälle vastaan, kaikki sosiaalihojaaja ja sosiaalityöntekijä. Ja kolme vuotta ihan alusta, nollasta kaikki. Kaikki asiat; kauppa kotiasiat, että osaa käyttää sitä.. ihan alusta. - - - Ihan alusta alkaen.. hammaslääkäri. Sitte ihan kaikki samat ku kaikki muutki suomalaiset. Terveystalvelu ja sitten keskussairaala ihan normaali.”

”- - Suomee ensimmäisen kolmen kuukauden sisää pitää tehdä terveystarkastus, kaikki, hammastarkastus ja kaikki tämmöset. Kaikki käydää.”

Sosiaaliohjaajan palvelua olisi kaivattu joissain tapauksissa lisää.

”Alussa oli hankalaa ku me olimme yksin kun me tultiin koulua varten. Ku me menttiin sosiaalitoimistoo me ei eka saatu ohjaaja, se oli vähä hankalaa.”

Haastateltava korosti vielä, että saatuaan ohjaajan *”sen jälkeen kaikki tuli mukaan”*.

Useimmat haastateltavat kokivat kuitenkin saaneensa apua omalta sosiaaliohjaajaltaan tai sosiaalityöntekijältään aina kun tarvitsi. He kokivat maahanmuuttajapalveluiden toimipisteen eräänlaiseksi ”turvapisteeksi”, jonne saattoivat mennä aina kun tarvitsivat apua.

”Ei, kun jos minä haluan jotain ensin minä yritän tehdä ite ja jos tulee jotain hankalaa ni sitte minä käyn siellä (sosiaalitoimistossa).”

”Oli, koska me voitii joka päivä käydä siel. Ja vaikka ei aina voi tavata omaa sosiaalityöntekijää, niin siinä oli joku paikalla, joka pysty ohjaamaa sinua.”

Kun kysymyksiä pilkottiin pienempiin ja yksityiskohtaisempiin osiin esimerkkien avulla, vastauksia saatiin tarkennettua. Kaikki asiakkaat olivat käyttäneet tulkkipalvelua asioiden hoidossa, mutta kokemukset tulkkipalvelun laadusta olivat ristiriitaisia. Tulkkipalvelun saatavuus on ollut vaihteleva ja laadusta oli niin hyviä kuin heikompiakin kokemuksia.

”Kahdeksankymmentä prosenttia on vielä tulkki (käytössä) ja on hyvä.”

10.2 Mistä haastateltava on saanut palveluista tietoa ja miten hän on kokenut palveluiden laadun ja saatavuuden

Kaikki haastateltavat kokivat suurimmaksi tiedonlähteeksi maahanmuuttajapalveluiden oman sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän. Haastateltavat kertoivat oman työntekijän ohjaavan heitä kaikissa

kysymyksissä, joita vastaan tuli. Opastusta saatiin muun muassa uuteen ympäristöön tutustumisessa ja asioimisessa kaupassa, asunnon hankkimisessa, kodinkoneiden käytössä, ajanvarauksessa terveystalouteihin, kuten lääkäriin tai hammaslääkäriin.

"Sitten sosiaalityöntekijä auttoi myös aika paljon asioissa, että kun oli epäselvää mistä tulee nämä, niin sosiaalityöntekijä selittää ja sitten saa ymmärtäneen miksi tapahtuu ja mikä on ero niistä, että kulttuuri on shokki ja että mikä on ero ja sosiaalityöntekijä on iso rooli siihen, että selittää mikä on asia."

"Joo hän opasti kaikessa mitä tarvitsi. Minun mielestä sain tarpeeksi ohjausta, koska en tiedä mitään, mihin menee, mitä pitää ostaa.. hän opasti kaikki. Emme osaa mennä joku paikka, he tulevat hakemaan kotoa. Hyvä opas."

Maahanmuuttajapalvelut itsessään koettiin riittäviksi. Kehittämisideoita ei osattu esittää, mutta haastattelujen edetessä toivomuksia esitettiin muun muassa harrastustoiminnan lisäämisestä. Palvelun saatavuudessa koettiin ajoittain haasteita, etenkin kesäaikaan ja ohjaajien määrä liian vähäiseksi. Sosiaalityöntekijöiden asiakasmäärä koettiin valtavaksi työntekijää kohti ja ohjaajien määrää toivottiin lisättävän, sillä etenkin maahan tullessa kysymyksiä ja avuntarvetta esiintyi paljon. Eräessä haastattelussa toivottiin lisäksi lisää työntekijöitä, joilla olisi monikulttuurista taustaa, sillä lähes kaikki työntekijät ovat suomalaisia. Monikulttuurisella työyhteisöllä lisättäisiin kulttuuriymmärrystä työntekijöiden keskuudessa.

"- ei pysty ymmärtämään mikä on heidän kulttuuri ja mikä suomalaista ja yhdistää ne molemmat. Tommosta puuttuu vielä. Tommosta maahanmuuttajatyöntekijää ei oo, on tosi vähän.. mutta on laaja näkökulma."

Suurin osa haastateltavista koki tulkkipalvelun laadun ja saatavuuden hyväksi ja erittäin tarpeelliseksi, mutta kriittistäkin palautetta tuli.

Tulkkipalvelua kritisoitiin muun muassa sen laadusta.

" - - koska joskus ku ohjaaja sanoo ja minä ymmärrän mitä hän tarkoittaa, mutta kun hän selittää ni siitä tuli vähä niinku eri asiaa.."

" - - Minun mielestä on niin iso haaste. Monta äidinkieltä ei löydy heti tulkki. Sitte asia menee huonosti, ni ei saa heti yhteisymmärrystä. On vaikeaa, kun kieli kun vaikka käyttää suahili, esimerkiksi kongon tai tansanian tai kenian suahili on tosi iso ero. Joskus on vaikeaa, sanotaa "joo" vaikka ei tajuu, sitte tulee tarvi allekirjoitta.. Joskus sanoo vaa kyllä, vaikka ei ymmärretä asiaa, sen jälkee tulee väärin. - - Tämmöstä hankalaa, kieli on vähä ongelma."

Maahanmuuttajapalvelut ja erityisesti oma sosiaalityöntekijä koetaan omaksi, "kaikkietäväksi kiintopisteeksi", joka osaa ja voi auttaa asiassa kuin asiassa. Kaikki haastateltavat kertoivat oman sosiaaliohjaajan ja -työntekijän antaman palvelun olevan asiakaslähtöistä ja laadukasta. Sosiaalityöntekijöitä kuvattiin "riittäviksi" ja "taitaviksi" työssään.

10.3 Kuinka palvelut ovat auttaneet häntä kotoutumaan Suomeen

Haastateltavilla oli erilaisia kokemuksia Suomeen kotoutumisesta. Kaikki kuitenkin kertoivat saaneensa palvelua ja apua kaikessa, missä kokivat tarvinneensakin.

"On erilainen (kuin kotimaa), on hyvä maa. Minun mielestä on hyvä maa meille. Kaikki hoito, kaikki terveys- ja sairauspalvelut, jos tulee jotain ni se helpotta. Paljo parempi ku meidän kotimaassa. Minun kotimaassa jos sinulla ei ole rahaa (ei saa palvelua)."

Kielikysymys nousee suureen asemaan kotoutumisessa. Kaikki haastateltavat toivat esille oman kielitaitonsa ja haastatteluissa puhuttiin sen merkityksestä esimerkiksi sosiaalisiin suhteisiin. Kielitaidon puute koettiin esteeksi ystävyyssuhteiden solmimiselle. Kouluun tai töihin pääseminen olivat

merkittävässä osassa kotoutumisessa ja sosiaalisten kontaktien luomisessa kantaväestön kanssa.

Eräs haastateltava kertoi kokemuksistaan kielikurssilla. Kyseinen kielikurssi oli kuitenkin toisessa kaupungissa, jonne hänet alun perin otettiin vastaan pakolaiskiintiössä.

Se oli tosi vaikeaa. Ja se oli vaikeaa kun me olimme iso ryhmä ja me puhuimme samaa kieltä ja se oli ihan hankalaa yrittää puhua, tai uskaltaa puhua suomea kun mitä.. kun me muutimme toiselle kurssille, sitten olimme eri puolilla, emme olleet samassa luokassa.. sitten me yritämme vähän puhua ja sitten koska luokassa me olimme eri maalaisia, niin sitten me saimme niinku rohkeus puhua suomea vähän pikkuhiljaa.. mutta on vielä hankalaa.

Jotta suomen kielen ja suomalaisen yhteiskunnan tuntemus kasvaisivat, nähtiin merkittävänä arkinen kontakti suomalaisten kanssa. Ryhmittely oman maalaisten mukaan ei edesauttanut kielen oppimisessa.

Kielikurssin ohessa, esimerkiksi PALAPELI 2 –projektissa käytiin kielen oppimisen lisäksi läpi kouluun ja ammattiin pääsyyn liittyviä asioita. Maahanmuuttajien valmistavalla luokalla kristillisellä opistolla opinto-ohjaaja toimi apuna ammatinvalintaprosessissa. Opinto-ohjaajan apu koettiin merkittäväksi kouluun hakemisessa, mutta valinnanmahdollisuuksien määrä sekoitti päätä opinto-ohjaajan suositellessa useita eri ammatteja. Pääasiassa pakolaiset kuitenkin kertoivat tullessa kuulluksi heidän toiveistaan koulun ja ammatin suhteen.

”Joka kerta opo tulee ja sanoo, että mikä tämä. Vähä opo sekottaa meitä maahanmuuttajia. Jos se ei osaa, mikä se suunta mitä hän haluaa tehdä.. on aika sekavaa; ottaa monta paperia ja satoja lista ammattii ja valitsee lista: hyöä, hyöä, hyöä ja kymmenen, kaksikymmentä, kaikki hyöii.. mitä sitten? Vaikea valita mikä on oikee. Jos sen tietää mikä on oma, sitte.”

Kotoutumisessa nousi esille myös statusaspekti ja halu jäädä Suomeen. Kaikki haastatellut kokivat Suomen maaksi, jossa haluavat tulevaisuudessa asua.

Kotouttamispalveluista yleisellä tasolla eräs haastateltava nosti laajemman perspektiivin esille. Pakolaiset ovat halukkaita itse tekemään ja itse oppimaan elämään uudessa yhteiskunnassa.

”Yleisesti voin sanoa, että kotouttamispalvelut, mä voin sanoa, että on kova käsi. On ottanut se ohjaus ihan kokonaan, maahanmuuttaja hän kyllä osaa tehdä työtä, oikee työtä, hänellä on osaamista ja hänellä on myös kokemust, mutta ne vain aina lapsi; ei osaa mitää, tarvii ohjausta aina. Vaikka hän osaa tehdä jotakin on ihan lapsi. - - Ohjaus on ihan.. ottaa vain käsi tästä ja menee tonne ja tänne ja.. milloin päästää irti käsistä ja tee itse?”

Kaikki haastateltavat kertoivat siitä, kuinka vaikeaa on saada ystäviä Suomessa. Lähes kaikki haastateltavat kokivat ajoittaista yksinäisyyttä ja heillä oli toiveissa saada uusia ystäviä. Tähän mennessä ystäviä oli löytynyt koulusta, töistä, harrastuksista ja seurakunnasta.

11 POHDINTA

11.1 Pohdinta tutkimuskysymysten valossa

Pakolaisten kokemukset kaiken kaikkiaan ovat hyvin positiivisia Jyväskylän maahanmuuttajapalveluiden ja muun sosiaali- ja terveystalverkon käytöstä. Pakolaiset kokivat tullessa autetuiksi missä asioissa tahansa ja he eivät kokeneet olevansa yksin ongelmiensa kanssa. Haastatteluissa ei noussut esille erityistarpeita, joista Hill ym. (2009) kirjoittivat sosiaalityön

tutkimuksessaan, mutta toisaalta haastattelu ei mennyt kovin paljoa pintaa syvemmälle tai hyvin henkilökohtaisiin kokemuksiin, jotka nousisivat todennäköisesti esiin taustoja tutkittaessa.

Integroituminen yhteiskuntaan tuotti kaikille haasteita ja suurimmaksi esteeksi nostettiin vaikeus tutustua kantaväestöön.

Harrastusmahdollisuuksien parantaminen tai luominen myös aikuisille voisi olla hyvä keino auttaa kotoutumisessa, joka tarjoaisi ihmiselle arjenläheisen tavan luoda kontakteja kantaväestöön. Kaksi viidestä kertoi myös osallisuudestaan seurakunnan toimintaan, josta kertoivat saaneensa ystäviä. Tiiviimpi yhteistyö eri seurakuntien välillä paitsi laajentaisi verkostoa ja tarjoaisi lisämahdollisuuksia pakolaisille saattaisi auttaa tutustumaan kantaväestön kanssa vapaa-ajalla ja yhteisten kiinnostusten puitteissa. Toki on huomioitava eri uskontokunnat ja se, ettei työntekijän oma vakaumus saa näkyä palveluohjauksessa.

Aitojen sosiaalisten suhteiden luominen ei kuitenkaan loppujen lopuksi tapahdu ulkopuolisten tahojen kautta, vaan siihen vaikuttaa henkilöiden välinen kemia.

Kaikki haastateltavat olivat kokeneet päässeensä sosiaali- ja terveyspalvelujen piiriin ja oppineen niiden käytön hyvän sosiaali-ohjauksen vuoksi.

Sosiaalityöntekijöitä kuvattiin taitaviksi neuvomaan asiakasta sosiaalipalvelujen käytössä ja ohjaajia kiiteltiin siitä, että he olivat opastaneet asiakkaita hyvin uudessa yhteiskunnassa toimimisessa. Selkeä ero haastateltavien välillä näkyi siinä olivatko he alun perin tulleet kiintiöpakolaisina toiseen kaupunkiin ja käyneet alkuopastuksen siellä tai

tulleet perheenyhdistämisen myötä Suomeen, jolloin puoliso oli jo ehtinyt oppia yhteiskunnan pelisäännöt pitkälti vai oliko haastateltava tullut kiintiöpakolaisena nimenomaan Jyväskylään ja aloittanut elämänsä alusta Jyväskylässä. Mikäli kotoutuminen oli alkanut jo toisessa kaupungissa tai haastateltava oli päässyt Suomeen perheenyhdistämisen kautta, koki hän palvelut riittäviksi ja saaneensa apua kaikessa tarvitsemassaan. Tähän vaikutti se, että hän osasi jo suomen kielen alkeet ja peruspalveluiden käytön. Jos taas haastateltavan ensimmäinen koti Suomessa oli Jyväskylässä, koki hän ohjaajien ajan puutteelliseksi, sillä avuntarve oli maahan tullessa suurimmillaan. Tähän vaiheeseen kaivattiin myös ”kulttuuritulkkia” joka ymmärtäisi pakolaisen taustaa.

Siitari kertoi haastattelussaan (2011) palveluverkon muutoksen tarpeesta, sillä palvelut on suunnattu valtaväestölle. Esimerkiksi lastensuojelun perhetyössä on havaittu muutoksen tarvetta maahanmuuttaja-asiakkaiden kohdalla ja sitä tulisi räätälöidä maahanmuuttajien tarpeen mukaan. (Siitari 2011.)

Eräs haastateltava korosti valtavan voimavaran menevän hukkaan sen vuoksi, ettei maahanmuuttajia voida työllistää kielitaidon puutteen vuoksi. Maahanmuuttajilla on runsaasti kokemusta erilaisten töiden tekemisestä ja he ovat tottuneet työntekoon kotimaassaan. Suomessa työllistymiseen vaikuttavat ammattitaitoon valmistaneet opinnot ja aiempi työkokemus. Kolmansista maista eli Euroopan unionin ulkopuolisista maista tulevilla pakolaisilla ei ole koulu- tai työtodistuksia, sillä niitä ei heidän maissaan käytetä ja tämä on syynä sille, ettei heitä ole helppo palkata töihin vaikka osaamista olisi.

Tutkimustulokset eivät olleet kovinkaan yllättäviä. Kaupungin työntekijöiden kanssa käydyt keskustelut osoittivat heidän asiakastuntemuksensa kokonaisvaltaiseksi ja keskustelujen kautta syntyneet mielikuvat konkretisoituivat haastattelujen aikana. Tutkimuksen avulla kyettiin kuitenkin nostamaan pakolaisen ääni kuuluviin ja kartoittamaan tämän hetkistä tilannetta ja tyytyväisyyttä palveluun. Tutkimuksen kautta saatiin kehitysideoita esimerkiksi harrastustoiminnan ja monikulttuurisuuden lisäämisestä, joiden avulla palveluja voidaan mahdollisesti muokata sosiaalisesti integroivampaan ja monikulttuurisuutta tukevampaan suuntaan.

11.2 Pakolaisten tasavertaisuuden ja yhteiskuntaan osallisuuden vahvistaminen

Pakolaisuutta ja siihen liittyviä teemoja on tutkittu hyvin paljon. Pelkästään aiheet googlaamalla osuvia löytyy monta sivua. Aihe on jatkuvasti pinnalla ja erityisesti kevään 2011 eduskuntavaalit nostivat maahanmuuttoteeman uutisiin. Uutiset ovat kuohuttaneet kansaa puoleen jos toiseen, ja pahimmissa tapauksessa tunnekuohut liittyvät oletuksiin tai yksittäisiin esimerkkitapauksiin, ei faktoihin ja laajempaan näkökulmaan. Aiheen jatkuva ajankohtaisuus ja monimuotoisuus sekä jatkuva muokkaantuvuus tukevat aiheen lisätutkimista eri näkökulmien kannalta. Lisäksi erottamalla esimerkiksi työperäiset maahanmuuttajat ja traumoja kokeneet kotimaastaan paenneet ihmiset voidaan ymmärtää pakolaisille tarjotun avunannon tärkeys.

Uuden kotouttamislain myötä pyritään vastaamaan aiempaa paremmin maahanmuuttoon liittyviin haasteisiin. Suomen historia pakolaisten vastaanottajana on alkanut jo kauan sitten, mutta aihe on tullut kansalle

tutumaksi somalipakolaisten saapuessa maahan vuonna 1991. Kahdenkymmenen vuoden aikana on ehtinyt tapahtua paljon muutoksia. Uudessa kotouttamislaissa korostetaan kahdensuuntaisuutta. Tämä kahdensuuntaisuus tarkoittaa vuorovaikutuksen lisäämistä kantaväestön ja maahanmuuttajien välille.

Kahdensuuntaisuus on valtava haaste. Erilaisten projektien avulla kotouttamiseen saadaan näkyvyyttä ehkä tietyssä kunnassa tai tietyn piirin sisällä, mutta hankkeen laajentaminen vaatii kantaväestön osallistumista siihen arjen ja käytännön tasolla. Tämän opinnäytetyön tutkimustulokset osoittivat pakolaisilla olevan suuri halu päästä sisälle uuteen yhteiskuntaan, kotoutua ja sopeutua, mutta yhteiskunta edistää sopeutumista lähinnä viranomaistasolla. Viranomaistaso ei kuitenkaan ole riittävä siihen, että pakolainen kokisi itsensä täysivertaiseksi osalliseksi suomalaisen yhteiskuntaan. Osallisuus on määritelty kansalaisten mahdollisuuksiksi vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristön kehittämiseen ja päätöksen tekoon (Mikä osallisuus? N.d.). Sosiaaliset suhteet kantaväestöön ja suhtautuminen ulkomaalaistaustaiseen henkilöön tasavertaisena jäsenenä Suomessa lisäisivät kotoutumisen tunnetta.

Sisäasiainministeri Päivi Räsänen on tuonut esiin näkemyksensä ottaa Suomeen pakolaisiksi ensisijaisesti sellaisia ryhmiä, jotka kulttuurillisesti ja uskonnollisesti sopisivat maahan, joista yksi esimerkki on vainotut kristityt. Räsänen perustelee kantaansa sillä, että heidän integroituminen tapahtuisi nopeasti missä päin Suomea tahansa heidän löydettyään seurakuntayhteisön, sillä siellä heidät otettaisiin hyvin vastaan vainottuina kristittyinä. Muiden uskonnollisten ryhmien kohdalla, esimerkiksi islaminuskoisten, eristäytymisriski on suurempi. (Raeste 2010.) Räsänen korosti blogikirjoituksessaan, ettei suojelutarve ole valintaperuste, vaan itsestäänselvyys. Kiin-

tiöpakolaisten vastaanoton kohdalla on syytä entistä enemmän miettiä heidän mahdollisuutta sopeutua suomalaiseen yhteiskuntaan (Suojelutarve ei ole pakolaisten valintaperuste, se on itsestäänselvyys 2010). Ajatus herätti kantaväestössä mielipiteitä puoleen jos toiseen.

Suomen perustuslaissa sanotaan seuraavaa:

Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. (L 11.6.1999/731.)

Perustuslaki on nimensä mukaisesti se perusta, jolle maata rakennetaan. Saman aseman turvaaminen kansalaisille on ehdoton prioriteetti. Räsäsen näkemys herätti närkästystä juuri siitä, että sen katsottiin syrjivän muun kuin kristinuskoisia. Fakta on kuitenkin se, että suurin osa suomalaisista on kristittyjä ja valtaväestö kuuluu evankelis-luterilaiseen kirkkoon (Uskonto 2005). Sisäasiainministeriön tehtäviin kuuluu vastata maahanmuuttohallinnosta, -politiikasta ja kotouttamisen yhteensovittamisesta (Maahanmuutto 2011). Tällöin kotouttamispolitiikkaan sopisi Räsäsen ajatus esimerkiksi vainottujen kristittyjen vastaanottamisesta. Kaksi viidestä haastateltavasta kertoi löytäneensä ystäviä nimenomaan seurakuntayhteisöstä; koska he jakavat saman uskon, johon arvomaailma perustuu, löytävät he nopeasti samanhenkisiä ihmisiä, joiden kanssa ystäväysty. Pakolaisia ja turvapaikanhakijoita tulee kuitenkin paljon islaminuskoisista maista ja heidän avuntarpeensa on yhtä suuri kuin kenen tahansa muun pakolaisen.

Islaminuskoisissa maissa kulttuuri ja arvot ovat kuitenkin hyvin erilaisia kuin suomalaisten, jolloin yhteiskuntaan sopeutuminen tuottaa omanlaisiaan haasteita ja ryhmillä on vaara eristäytyä muusta väestöstä. Islamilainen elämänta-

pa näkyy arjessa hyvin konkreettisina tekoina, kuten rukoushetkissä, ruuan valmistuksessa ja henkilökohtaisen hygienian hoidossa. Myös islamilaiset käytännöt ovat erilaisia: vaikka yksiavioisuus on yleisin käytäntö islamistien keskuudessa, on miehellä lupa ottaa jopa neljä vaimoa. Lapset kuuluvat isän sukuun ja perivät isän uskonnon, jonka vuoksi mies saa mennä naimisiin myös kristityn tai juutalaisen kanssa – nainen puolestaan ei muun kuin muslimin kanssa. Islamissa nainen ja mies erotetaan selkeästi toisistaan ja heillä on omat velvollisuutensa ja oikeutensa; miehen velvollisuuksiin kuuluu olla perheen pää ja elättäjän. Naisten velvollisuuksia ovat muun muassa hunnun käyttö. Uskonto rajoittaa joidenkin perheiden kohdalla lasten osallistumista esimerkiksi koulun kristillisiin juhliin, voimistelutunneille, joissa kuunnellaan musiikkia tai esiinnyttään vähissä vaatteissa muiden nähden (Räty 2002, 73-75).

Eristäytyminen aiheuttaa sen, ettei sulautuminen kantaväestöön tapahdu nopeasti. Koska kotouttamisesta ja sen onnistumisesta jatkuvasti puhutaan, on syytä pohtia yhteiskuntaan sopeutumiseen vaikuttavista tekijöistä rehellisesti ja avoimesti.

MTV3:n uutisoima (2011) British Councilin teettämä selvitys esitti Suomen pärjäävän hyvin maahanmuuttajien kotouttamisessa. Suomen sijoitus kotoutumiselle tarjoamista edellytyksistä on listalla neljäs. Ruotsin katsottiin saavuttavan selvityksessä huippuarvot, kun siinä painotettiin työelämää, perheiden yhdistämistä ja syrjintää estäviä lakeja. (Selvitys: Suomi kotouttamisen kärkimaita 2011.) Kuitenkin Savon Sanomat uutisoi elokuussa 2011 kuntien varautuneen kotouttamislakiin heikosti, jonka arvion olivat antaneet maahanmuuttoviranomaiset. Lakimuutoksen myötä kuntien velvoitteet kasvavat ja kotouttamispalveluita on järjestettävä kaikille

toimeentulotukea saaville alle kolme vuotta maassa asuneille maahanmuuttajille. Uusi kotouttamislaki koskee pakolaisten lisäksi työperäisiä maahanmuuttajia, puolisoina maahan tulleita sekä opiskelijoita. Kotouttamislaki tuottaa haasteita erityisesti pienille kunnille, joilla ei ole paljoa aiempaa kokemusta maahanmuuttotyöstä. (Laitinen 2011.)

Haastateltavien kokemukset kotoutumisesta olivat ristiriitaisia ja nousikin esiin kysymys ”milloin sopeutuminen loppuu, milloin en enää ole maahanmuuttaja”. Tämä herättää ajatuksia siitä, että pakolaisilla itsellään on halu luoda uudesta maasta oma uusi yhteiskunta, jossa elämän voi aloittaa alusta turvallisessa ympäristössä. Kotimaan jättäminen taakse on aikoinaan ollut valtava menetys ja kriisi kun kaikki ihmisen rakastamat asiat ovat jääneet taakse: monet rakkaat ja läheiset ihmiset, oma koti, äidinkieli ja kulttuuri, joka usein on yhteisöllinen ja vastakohta länsimaiden yksilökeskeiselle kulttuurille, sekä koko maa ilmastoineen ja luontoineen. Pakolaisilla saattaa olla takanaan monen vuoden kokemus pakolaisleirillä asumisesta, jossa ruuasta on jatkuva puute ja arki ei ole koskaan normaalia; he ovat menettäneet vapauden.

Pakolaisleiriä ei koskaan ole tarkoitettu pysyväksi asuinsijaksi, mutta niissä asuminen usein kestää suunniteltua pidempää, jos kotimaan tilanne ei salli sinne palaamista sodan tai muun painavan syyn vuoksi. Kriisistä riippuen pakolaisleirien koko vaihtelee, jolloin ruoka- ja muut avustustarpeet eivät ole riittäviä kaikille. (Anatomy of a Refugee Camp, 2007.) Odotukset uudesta kotimaasta ovat varmasti korkeita ja vihdoinkin voidaan saada se vapaus, joka on kerran menetetty. Suomen kaltaisessa yhteiskunnassa on, etenkin edellä mainittuihin olosuhteisiin verrattuna, mahdollisuus luoda hyvät ja turvalliset puitteet asumiselle. Adaranijo (2011) mainitsi haastattelussaan

pakolaisten kertoneen hyvästä turvallisuuden tunteesta, mutta kokevan yksinäisyyttä.

Helsingin Sanomat uutisoi lokakuussa 2011 etnisten vähemmistöjen kokemasta rasismista Suomessa. Lehti teetti kyselyn sadalle henkilölle katugallupin muodossa useassa eri kaupungissa valiten kustakin kaupungista satunnaisia haastateltavia. Haastateltaviksi pysäytettiin ihmisiä, joiden voitiin olettaa kohtaavan rasismia; joukkoon mahtui muun muassa aasialaisia, afrikkalaisia, venäläisiä ja romaneja. Gallup ei ollut tarkoitettu tilastollisesti edustavaksi, mutta sen tuloksia voidaan pitää suuntaa antavana. (HS työryhmä 2011.)

Asennemuutostyö onkin jatkuvasti suuri haaste, ja uudistetun kotouttamislain myötä siihen pitäisi pureutua entistä valtavammalla voimalla. Pienten projektien avulla kotoutumista ja sen haasteita voidaan nostaa enemmän pinnalle, jolloin ihmiset tulevat siitä enemmän tietoisemmiksi. Pienistä asioista syntyy lopulta suuria asioita.

11.3 Tutkimuksen eettisyys

Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu tutkijan huolellinen ja tarkka työ sekä rehellisyys tulosten käsittelyssä sekä tutkimuksen ja tulosten arvioinnissa, eettisen tarkastelun kestävä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät ja muiden tutkimusten kunnioittaminen. Lisäksi tutkimuksen huolellinen suunnittelu, toteutus ja raportointi sekä vastuu työn tekemisestä kuuluvat hyvään tieteelliseen käytäntöön. (Hirsjärvi ym. 2009, 23-24.) Tässä opinnäytetyössä eettisyys on otettu huomioon mahdollistamalla

vapaaehtoisuuden tutkimukseen osallistumiseen sekä kirjallisen sopimuksen tekemisellä anonymiteetin suojaamisesta. Kuten Hirsjärvi ym. (2009, 25) kirjassaan toteavat on tutkijan syytä pohtia etukäteen, minkälaista tietoa haastateltaville tutkimuksestaan antaa.

Tutkimusprosessiin liittyvät eettiset näkökulmat voidaan käsitellä kolmen luokan mukaan. Ensimmäinen näkökulma pohtii oikeutusta ja perusteita kyseiselle tutkimukselle, toinen näkökulma huomioi tavoiteltavan tiedon saantia käytetyillä aineistonkeruumenetelmillä ja kolmas näkökulma liitetään tutkimusaineiston analyysiin ja raportointiin. Tutkijan velvollisuuksiin kuuluu tutkimustulosten raportointi rehellisesti, mutta hänen on myös kyettävä suojaamaan tutkittavien henkilöiden anonymiteetti siten, etteivät he ole tunnistettavissa. (Hyvä tutkimuskäytäntö. N.d.)

Tässä tutkimuksessa oli selkeä peruste tutkimukselle: kaupungin aiemmin teettämiä kyselylomakkeiden avulla tehtyjä asiakaskyselyitä ei voitu pitää tarpeeksi luotettavina, sillä osa kokee olevansa riippuvainen omasta sosiaalityöntekijästään ja kriittisen palautteen antaminen on vaikeaa, kuten Siitari haastattelussaan totesi (2011). Laadullisella tutkimusmenetelmällä pyrittiin saavuttamaan luotettavia tuloksia ulkopuolisen haastattelijan avulla, joka voi tarvittaessa esittää kysymyslomakkeeseen laadittujen kysymysten lisäksi tarkentavia ja lisäkysymyksiä ja ”onkimaan” tietoa kuitenkin johdattelematta liikaa tai pyrkimättä tietynlaisiin tuloksiin. Myös henkilöiden anonymiteetin suojaaminen loi turvallisemman ilmapiirin kriittisempään pohdintaan.

11.4 Luotettavuus ja pätevyys

Tutkimuksen mittaustulosten toistettavuudesta käytetään sanaa reliabelius ja se tarkoittaa luotettavuutta eli tutkimuksen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Reliabiliteetin toteamiseen voidaan käyttää erilaisia menetelmiä. Yhtenä keinona reliabiliteetin tutkimisessa on mittauksen toistettavuus; jos samaa henkilöä tutkitaan useampi kerta ja tutkimustulokset ovat samanlaisia kaikilla kerroilla, voidaan tutkimusta pitää reliabeleina. (Hirsjärvi ym. 2009, 231.) Validius tarkoittaa pätevyyttä ja viittaa tutkimuksen kykyyn vastata siihen, mittasiko tutkimus juuri sitä mitä pitikin mitata. Esimerkiksi kyselylomakkeita käytettäessä on huomioitava, että haastateltava voi käsittää kysymykset eri tavoin kuin haastattelija on ne tarkoittanut. (Mts. 231.)

Laadullisessa tutkimuksessa reliabiliteettia ja validiteettia on haasteellista tutkia, mutta se on kuitenkin tarpeellista. Laadullisen tutkimuksen tekijät arvioivat usein tutkimuksensa luotettavuutta ja pätevyyttä kuvailemalla tarkasti tutkimusprosessiaan ja selostamalla sen vaiheita totuudenmukaisesti. (Mts. 232.)

Tässä opinnäytetyössä reliabiliteettia oli vaikea tutkia, koska haastatteluja ei tehty toiseen kertaan. Haastattelun luotettavuutta kuitenkin lisäsi se, että haastateltava ja haastattelija ovat luoneet yhteiset pelisäännöt haastattelusta suojaamalla haastateltavan henkilöllisyyden ja käymällä haastattelun tarkoituksen ja teeman läpi ennen virallisen haastatteluosuuden alkamista. Täten haastateltava sai tarkentavia tietoja miksi haastattelu ylipäänsä tehtiin.

Laadullinen tutkimus pyrkii ymmärtämään tutkimuskysymystä siitä näkökulmasta, minkä tutkittava väestö siihen antaa. Vastauksissa korostuu vääjäämättä kulttuuriset eroavaisuudet esimerkiksi arvokysymyksissä, käyttäytymisessä kuin myös sosiaalisessa kontekstissa. (Qualitative Research Methods Overview. N.d., 1.)

Opinnäytetyön pätevyyttä voidaan tarkastella siitä näkökulmasta, että onko asetetut tavoitteet saavutettu. Tässä työssä se tarkoitti tutkimuskysymysten ja tulosten tarkastelua sekä johtopäätösten loogisuutta. Laadullinen tutkimus perustuu siihen, että lähtökohtana koko tutkimukselle on ihminen ja hänen kokemuksensa. Jokaisen haastateltavan tarina eroaa toisistaan ja tiedot ja kokemukset, joiden kautta haastateltava kysymyksiä tarkastelee ja vastaa ovat kullakin erilaiset. Juuri nämä eroavaisuudet luovat jokaisesta haastattelusta uniikin, yksilöllisen, ja haastattelija ei voi ennalta määrätä haastattelun kulkua ja vastauksia, joista tutkimustulos myöhemmin muodostuu.

Tässä opinnäytetyössä pyrittiin selostamaan vaihe vaiheelta tutkimuksen eteneminen ja tuloksia tarkasteltiin suorien lainausten kautta, jotka poimittiin kustakin haastattelusta teeman mukaisesti.

Aineiston keruumenetelmää voidaan pitää luotettavana, sillä haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin sanasta sanaan. Tämä poistaa haastattelijan tulkinnanvaran pois vastausten käsittelystä. Litterointia haittasi kuitenkin joissain haastatteluissa ajoittain esiintynyt taustahälinä, joka aiheutti sen, ettei kaikista sanoista saanut helposti selvää. Tarkentavat kysymykset saattoivat kuitenkin ohjata haastattelua tutkijalähtöiseen suuntaan enemmän, jota voidaan katsoa luotettavuuden kannalta kyseenalaiseksi. Toisaalta haastattelu

eroaa tavallisesta keskustelusta juuri siten, että haastatteliija johdattaa keskustelua suunnitelman mukaisesti, kuten Hirsjärvi ym (2009) kirjassaan Tutki ja kirjoita toteavat (207).

Tutkimuksen anonymiteettia heikensi se, että haastateltavia henkilöitä ei valittu satunnaisotoksella, vaan maahanmuuttajapalveluiden johtaja valitsi henkilöt. Valintaperusteita olivat vapaaehtoisuus ja Suomessa asumisen kesto eli yli kolme vuotta.

11.5 Kuntoutuksen ohjaajan näkökulma

Kuntoutuksen ohjaajan toimenkuvaan kuuluu muun muassa kuntoutuksen suunnittelu-, ohjaus- ja kehittämistehtävät niin sosiaali- kuin terveydenhuollon piirissä. Kuntoutuksen ohjaajan ammattitaitoon kuuluu valveutuneisuus asiakastyöhön, palvelujärjestelmien hallinta, lainsäädäntö, moniammatillisuus ja yhteistyöverkostoissa työskentely sekä kuntoutustarpeiden arviointia. (Kuntoutusohjauksen ja –suunnittelun koulutusohjelma 2011.)

Maahanmuuttajatyössä kuntoutusohjaus nimikkeenä kuulostaa hämäävältä. Pakolaisista puhuttaessa voidaan miettiä heidän taustojaan ja sen myötä tulevia kuntoutustarpeita, kuten terapian tarvetta traumojen käsittelyyn. Kuntoutuksen ohjaaja ei ole pätevä traumaterapiassa.

Maahanmuuttajapalveluiden työnkuvaan kuuluu jo sosiaali-ohjaajien tekemä ohjaustyö, joka sisältää yhteiskuntaan sopeuttamista, opastusta ja neuvontaa ruohonjuuritasolla kotikäyntien ja kädestä neuvomisen kautta.

Sosiaalityöntekijä on valveutunut lainsäädännön ja viranomaisasioiden suhteen ja on pätevä hoitamaan niitä asioita.

Kuntoutuksen ohjaajalle voisi luoda täysin uuden toimenkuvan, jonka tarkoituksena olisi edesauttaa pakolaisia sosiaalisessa integraatiossa.

Kuntoutuksen ohjaaja loisi ja eteenpäin veisi toimintaa viranomaisten ja yhdistysten ja järjestöjen välillä. Hän voisi toimia linkkinä ulkomaalaisten sekä kantaväestön välillä luoden uusia palvelumuotoja, jotka näkyisivät konkreettisina tekoina uudistetun kotouttamislain myötä. Kuntoutuksen ohjaaja voisi toimia kehittämistyössä ja etsiä uusia kanavia täyttää niitä tarpeita, joita jatkuva monikulttuurisuus ja globalisuus tuovat tullessaan.

12 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSAIHEET

Tutkimustulokset osoittavat, että pelkästään yhteiskunnan tarjoamat palvelut pakolaisille eivät riitä pakolaisen tai maahanmuuttajan kotoutumisessa, vaan siihen vaaditaan myös suomen kielen osaamista ja sosiaalisia, aitoja kontakteja kantaväestöön. Voidaankin todeta, että uusitun kotouttamislain myötä pyrkimyksessä maahanmuuttajien ja kantaväestön väliseen integraatioon vaaditaan paitsi ulkomaalaiselta sopeutumisvalmiutta uuteen yhteiskuntaan, sen kieleen ja pelisääntöihin, myös kantaväestön vastaanottavaa asennetta ja suhtautumista heihin tasavertaisina Suomen kansalaisina.

Hyvä jatkotutkimusaihe olisi uuden kotouttamislain myötä tulleet muutokset ja kokemukset niistä; onko lakimuutoksen avulla kyetty edistämään kahdensuuntaisuutta ja miten se näkyy käytännössä.

”Vaan puhuu mitä tulee. Mä ajattelin, että hyvä ihme, tommosta asiaa. Koko ajan puhutaan ja lämmitetään penkkejä, koko ajan koulutus, koulutus, koulutus.. mitään ei tapahdu. Mitä sitten, jos puhuu hienosti ja hyvä projekti. Mutta miten toimii?”

LÄHTEET

Adaranijo, H. 2011. Psykologi. Jyväskylän kaupungin maahanmuuttajapalvelut. Haastattelu 25.10.2011.

Ammattitaitoista apua kriisiin Kriisikeskus Mobilesta 24h/vrk. N.d. Viitattu 31.10.2011. <http://www.kriisikeskusmobile.fi/>.

Anatomy of a Refugee Camp. 19.6.2007. CBC News. Viitattu 3.11.2011. <http://www.cbc.ca/news/background/refugeecamp/>.

Haavoittuvassa asemassa olevien kiintiöpakolaisten kuntiin sijoittamisen edistämishanke. Sisäasiainministeriö. N.d. Viitattu 7.10.2010. <http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/16071ED196A83F14C225776F003DC057>.

Hill, L., Gray, R., Stroud, J. & Chiripanyanga, S. 2009. Inter-professional learning to prepare medical and social work students for practice with refugees and asylum seekers. Social Work education.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uud. p. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

HS työryhmä: Harju, J., Heikkinen, M., Lapintie, P., Mainio, T., Mykkänen, P., Saarinen, J., Sippola, J. & Siukonen, T. 2011. Suomi osaa säikäyttää. Helsingin Sanomat 23.10.2011, A8.

Hyvä tutkimuskäytäntö. KvaliMOTV. N.d. Viitattu 28.10.2011. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_2.html.

Juvakkala, T. & Kylmä, J. 2007. Laadullinen terveystutkimus. 1. painos. Helsinki: Edita Prima Oy.

Keskeiset käsitteet. Kajaanin ammattikorkeakoulu. N.d. Viitattu 27.10.2011. <http://193.167.122.14/Opari/ontTukiKasitteet.aspx>.

Kotoutuminen. virtuOPO. N.d. Viitattu 27.10.2011. <http://www.virtuopo.net/selkokieli/tyoelama/kotoutuminen.html>.

Kotouttaminen. Sisäasiainministeriö. 2011. Viitattu 27.10.2011. <http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/4B352409EF53530FC22575E1001F5DA2>.

Koulutus. Palapeli2-projekti. N.d. Viitattu 6.10.2011. http://www.palapeli2.fi/palapeli.php?sivu_id=2&lang_id=1.

Kuntien vastaanottamat pakolaiset 1992-2010. Sisäasianministeriö.

Maahanmuutto-osasto. Taul. 3.1. Viitattu 26.10.2011.

[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/A0CBA152884AF8A6C2257876003B7884/\\$file/pakolaistilasto%202010.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/A0CBA152884AF8A6C2257876003B7884/$file/pakolaistilasto%202010.pdf).

Kuntoutusohjauksen ja –suunnittelun koulutusohjelma. 12.7.2011. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 3.11.2011.

<http://www.jamk.fi/koulutus/tutkinnot/nuoret/sosiaalijaterveysala/kuntoutuksenohjausjasuunnittelu>.

Kustannusten korvaaminen kunnille. 2.12.2009. Suomen kuntaliiton pakolaispoliittiset linjaukset. Kuntaliitto. Viitattu 8.11.2011. Doc-tiedosto.

Käsitteitä. Pakolaisneuvonta ry. N.d. Viitattu 7.10.2011.

http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=106&lang=suo.

L 16.5.2005/358. Kansalaisuuslaki. Viitattu 5.10.2011. Valtionsäädöstietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20030359>, ajantasainen lainsäädäntö.

L 9.4.1999/493. Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. Viitattu 5.10.2011. Valtionsäädöstietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990493>, ajantasainen lainsäädäntö.

L 13.7.2001/660. Laki vähemmistövaltuutetusta ja syrjintälautakunnasta. Viitattu 5.10.2011. Valtionsäädöstietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010660>, ajantasainen lainsäädäntö.

L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki. Viitattu 8.11.2011. Valtionsäädöstietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>, ajantasainen lainsäädäntö.

L 30.4.2004/301. Ulkomaalaislaki. Viitattu 5.10.2011. Valtionsäädöstietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>, ajantasainen lainsäädäntö.

L 21.1.2004/21. Yhdenvertaisuuslaki. Viitattu 5.10.2011. Valtionsäädöstietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021>, ajantasainen lainsäädäntö.

Laitinen, J. Kunnat varautuneet heikosti kotouttamislakiin. Savon Sanomat 28.8.2011. Viitattu 2.11.2011.

<http://www.savonsanomat.fi/uutiset/kotimaa/kunnat-varautuneet-heikosti-kotouttamislakiin/697632>.

Maahanmuuttajapalvelut. 2011. Jyväskylän kaupunki. Viitattu 31.10.2011.
<http://www.jkl.fi/sote/maahanmuuttajat/maahanmuuttajapalvelut>.

Maahanmuutto. 2011. Sisäasiainministeriö. Viitattu 8.11.2011.
<http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/7F801E1BBBE6E80FC2256F770045F78D?opendocument>.

Maahanmuutto – Keski-Suomi. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. 8.4.2011. Viitattu 6.10.2011. <http://www.ely-keskus.fi/fi/ELYkeskukset/KeskiSuomenELY/Maahanmuutto/Sivut/default.aspx>.

Maailman pakolaistilanne. Suomen pakolaisapu. N.d. Viitattu 5.10.2010.
http://www.pakolaisapu.fi/tietopankki/maailman_pakolaistilanne/.

Mikä osallisuus? Valtikka.fi. N.d. Viitattu 2.11.2011.
http://www.valtikka.fi/opettajat/mika_osallisuus.

Mitä sanaa käytän? Mannerheimin lastensuojeluliitto. N.d. Viitattu 27.10.2011.
http://www.mll.fi/nuortennetti/monikulttuurisuus/kuka_on_maahanmuuttaja/mita_sanaa_kaytan/.

Ohjaajan tehtävät. Power point –esitys, Jyväskylän kaupunki. N.d.

Ohjauspalvelut. Palapeli2-projekti. N.d. Viitattu 6.10.2011.
http://www.palapeli2.fi/palapeli.php?sivu_id=3&lang_id=1.

Pakolaiset. UNHCR:n netti sivut. N.d. Viitattu 4.10.2011.
<http://www.unhcr.no/fi/keita-autamme/pakolaiset.html>.

Pakolaiset ja oleskeluluvan saaneet. Kela. 1.5.2010. Viitattu 6.10.2011.
<http://kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/291007121123HS?OpenDocument>.

Pakolaiset ja turvapaikanhakijat. Maahanmuuttovirasto. Kaaviokuva. Kiintiöpakolaisten valinta. N.d. Viitattu 4.10.2011.
<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=2019>.

Pakolaiskiintiö. Maahanmuuttovirasto. N.d. Viitattu 4.10.2011.
<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2476,2538>.

Pakolaisten huollosta maahanmuuttajien kotouttamiseen. Työ- ja elinkeinotoimisto. 5.3.2007. Viitattu 27.10.2011.
http://www.mol.fi/mol/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/05_monitori/03_kansio/mon2007_1_7.jsp.

Pakolaisten vastaanotto Jyväskylässä. Mosaiikki ry. N.d. Viitattu 9.11.2011.
http://www.mosaiikki.info/infopaketti/info_muuta_pakolaisten.php.

Palapeli2-projekti. N.d. Viitattu 6.10.2011. <http://www.palapeli2.fi/>.

Pyhäranta, O. Ensimmäiset somalipakolaiset tulivat Suomeen 20 vuotta sitten. 9.4.2010. Viitattu 8.11.2011.

<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Ensimm%C3%A4iset+somalipakolaiset+tulivat+Suomeen+20+vuotta+sitten/1135255983013>.

Qualitative Research Methods Overview. N.d. Viitattu 1.11.2011.

<http://www.fhi.org/nr/rdonlyres/etl7vogszehu5s4stpzb3tyqlpp7rojv4waq37elpbeyi3tgm4ty6dunbccfzxtaj2rvbaubz4f/overview1.pdf>.

Raeste, J-P. 2010. Räsänen ottaisi Suomeen ensisijaisesti kristittyjä pakolaisia. Helsingin sanomat 29.10.2010.

<http://www.hs.fi/politiikka/artikkeli/P%C3%A4ivi+R%C3%A4s%C3%A4nen+ottaisi+Suomeen+ensisijaisesti+kristittyj%C3%A4+pakolaisia/1135261263069>.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen on valtakunnallinen osaamiskeskus.

15.9.2011. Viitattu 31.10.2011. <http://www.tukinainen.fi/>.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Sanasto. Maahanmuuttovirasto. n.d. Viitattu 7.10.2011.

<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2709,2722#6>.

Selvitys: Suomi kotouttamisen kärkimaita. MTV3 uutiset. 28.2.2011. Viitattu

2.11.2011. <http://www.mtv3.fi/uutiset/kotimaa.shtml/2011/02/1281863/selvitys-suomi-kotouttamisen-karkimaita>.

Siitari, H. 2011. Johtaja. Jyväskylän kaupungin maahanmuuttajapalvelut.

Haastattelu 25.10.2011.

Sisällönanalyysi. KvaliMOTV. N.d. Viitattu 26.10.2011.

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html.

Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu. KvaliMOTV. N.d. Viitattu

26.10.2011. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html.

Suojelutarve ei ole pakolaisten valintaperuste, se on itsestäänselvyys. Päivi

Räsänen blogi. 1.11.2010. Viitattu 8.11.2011.

<http://paivirasanen.puheenvuoro.uusisuomi.fi/50701-suojelutarve-ei-ole-pakolaisten-valintaperuste-se-on-itsestaan-selvyys>.

Suomen vastaanottamat pakolaiset 1992-2010. Sisäasianministeriö.

Maahanmuutto-osasto. Taul. 3.1. Viitattu 26.10.2011.

[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/A0CBA152884AF8A6C2257876003B7884/\\$file/pakolaistilasto%202010.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/A0CBA152884AF8A6C2257876003B7884/$file/pakolaistilasto%202010.pdf).

Suomi. Suomen pakolaisapu. N.d. Viitattu 5.10.2011.

http://www.pakolaisapu.fi/tietopankki/pakolaisuus_suomessa.

- Suomen vastaanottamat pakolaiset ELY-keskuksittain. Sisäasiainministeriö. Maahanmuutto-osasto. taul. 1 (yhteenveto). Viitattu 26.10.2011. [http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/A0CBA152884AF8A6C2257876003B7884/\\$file/pakolaistilasto%202010.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/A0CBA152884AF8A6C2257876003B7884/$file/pakolaistilasto%202010.pdf).
- Toivonen, J. 2011. Pakolaismäärissä huimia eroja. Helsingin Sanomat 24.10.2011, A5.
- Turtiainen, K. N.d. Jyväskylän kaupungin maahanmuuttajapalvelut, power point –esitys.
- TE-keskus. 17.10.2010. Viitattu 7.10.2011. <http://www.te-keskus.fi/Public/?nodeid=10592&area=7644&lang=1>.
- Turtiainen, K. 2011. Riippuvuus pakolaisia vastaanottavassa sosiaalityössä. Teoksessa Pehkonen A. & Väänänen-Fomin, M. (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Juva: Bookwell Oy.
- Turvapaikanhakijat ja pakolaiset. Tilastokeskus. 11.5.2011. Viitattu 26.10.2011. http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#turvapaikanhakijat.
- Työvoimatoimiston palvelut, kotoutumissuunnitelma ja toimeentulo. Maahanmuuttajien sivut. Jyväskylän kaupunki. N.d. Viitattu 7.10.2011. <http://www.jyvaskyla.fi/maahanmuuttajat/tyo.php>.
- Ulkomaalainen töissä Suomessa. Työ- ja elinkeinotoimisto. 10.5.2011. Viitattu 31.10.2011. http://www.mol.fi/mol/fi/02_tyosuhteet_ja_lait/02_ulkom_suomessa/index.jsp.
- UNHCR:n tehtävä. UNHCR:n sivut. N.d. Viitattu 4.10.2011. <http://www.unhcr.no/fi/tietoa-meistae/unhcrn-tehtaevae.html>.
- Uskonto. 2005. Infopankki. Viitattu 8.11.2011. <http://www.infopankki.fi/fi-FI/uskonto/>.
- Uusi kotouttamislaki. Sosiaaliportti. 23.9.2011. Viitattu 27.10.2011. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/ajankohtaista/lajankohtaista/lakiuudistuksista/lakiuudistus/?groupId=c1357024-1f71-4968-9935-5ad9b77140c9&announcementId=d8d4f1b1-83df-40a3-ace9-878726322e0b>.

LIITTEET

Liite 1 Salassapitosopimus

Salassapitosopimus

Tämä sopimus koskee anonymiteettisuojaaja. Sopimuksen tarkoitus on suojata haastateltavan henkilön ja hänen ominaisuuksiensa anonymiteetti sekä hänen elinolosuhteitaan kuvaavat merkinnät siten, ettei häntä voi haastattelusta tunnistaa nimen, syntymäajan, osoitteen, ulkomuodon tai äänitallenteen perusteella.

Paikka

Aika

Haastateltavan allekirjoitus

Haastattelijan allekirjoitus